

ВІРА БОБК

КАЗКИ І МІСТЕРІЇ

Ріо-де-Жанейро–Київ–Львів – 2013

КАЗКА
ПРО ВЕРШНИКА

Алегорія
для лялькового театру

ВЕРШНИК І КРИНИЦЯ

ВЕРШНИК: Дивися, Криниця!

КРИНИЦЯ: Вершник, дивися!

ВЕРШНИК: Ти – дзеркало.

КРИНИЦЯ: Дзеркало – я.

ВЕРШНИК: Можу бачити в тобі своє лице.

КРИНИЦЯ: Своє лице в мені можеш бачити.

ВЕРШНИК: Криниця знає багато таїн кожного обличчя.

КРИНИЦЯ: Кожного обличчя багато таїн знає Криниця.

ВЕРШНИК: Більше, ніж ми, люди, знаємо.

КРИНИЦЯ: Я знаю більше, ніж ви, люди.

ВЕРШНИК: Ти порахувала всі ці малі зморшки, ти безмилосердно віддзеркалюєш це волосся, що починає половіти.

КРИНИЦЯ: Те волосся, що починає половіти, я віддзеркалюю безмилосердно, всі ті малі зморшки я порахувала. Але я більше знаю...

ВЕРШНИК: Що ти знаєш, Кринице?

КРИНИЦЯ: Криниця все знає. Якось недавно в мені відбилися дві голівки з кісками, і я довідалася про невинність. Потім прийшли два лицарі, озброєні аж по зуби, і сколотили мене до дна. Так я довідалася про жорстокість. Я віддзеркалюю також твою душу. Твою надію, твою тривогу.

ВЕРШНИК: Тільки їх, Кринице?

КРИНИЦЯ: Не тільки... Якби ти напився моєї води, я пізнала б твою тайну.

ВЕРШНИК: Тоді ти була б частиною мого життя. Може, ти посумніла б.

КРИНИЦЯ: Я радісно посумніла б. Пригадую собі зелені очі однієї тварини, що потонули в моїм дзеркалі. І від того дня я зелена-зелена! Ти знаєш, про кого мова!

ВЕРШНИК: Ні, не знаю.

КРИНИЦЯ: Про когось, хто відповідав кинджалами на пестоці!

ВЕРШНИК: І ти пізнала б один кинджал, що в моїй душі.

КРИНИЦЯ: Той кинджал я могла б утопити в своєму бездонному дзеркалі.

ВЕРШНИК: Тоді дай мені пригорщу своєї води. Я вже так докладно в тобі віддзеркалююся, що ти вже не можеш бути собою, і твоє обличчя стане моїм обличчям.

КРИНИЦЯ: Так я пізнаю твою спрагу.

ВЕРШНИК: Спрагу... Чекай. Коли я нап'юся з тебе, не знатиму, чи цілую тебе, чи, може, свій власний образ, відбитий у твоєму естві.

КРИНИЦЯ: Поцілунок є завжди великою небезпекою...

ВЕРШНИК: Так, але ми мусимо її витримати.

КРИНИЦЯ: Витримати її ми мусимо, так.

ВЕРШНИК: Дозволь напитися твоєї душі.

Стає на коліна і п'є.

Твоя вода – холодна.

КРИНИЦЯ: Холодна моя вода... і таємна. Холодна... до дна...

ВЕРШНИК: Як дивно: я вже не бачу свого образу у твоїм дзеркалі.

КРИНИЦЯ: Моє дзеркало вже стало твоїм викривленням, правда?

ВЕРШНИК: Тоді мій поцілунок тільки спромігся змінити твою поверхню?

КРИНИЦЯ: Уся поверхня міняється, ти того не знав, Вершнику?

ВЕРШНИК: Кринице, ти мене підвела.

КРИНИЦЯ: Я тебе підвела. Я вирвала з тебе тайну за ціну одного кухля холодної води. І я її утопила в своїм бездоннім дзеркалі.

ВЕРШНИК: А кинджал у моїй душі?

КРИНИЦЯ: Його можеш собі затримати.

ВЕРШНИК: Тепер ти знов спокійна. Вже бачу хмари і крони дерев, віддзеркалені на твоїх лицах.

КРИНИЦЯ: Мої лица – безсмертні.

ВЕРШНИК: Але як їм тепер довіряти? У тебе невірне лице: то приносить пільгу, то знов бентежить. Воно мені щось пригадує...

КРИНИЦЯ: Мое лице є вірним у своїй любові і своїй ненависті.

ВЕРШНИК: Чому ж ти мене ненавиділа б, Кринице?

КРИНИЦЯ: Тому, що відаю твою тайну, Вершнику.

ВЕРШНИК: Моя тайна – мій кинджал у душі.

КРИНИЦЯ: У своїй ненависті я люблю тебе.

ВЕРШНИК: І що мені тепер діяти?

КРИНИЦЯ: Завжди можна щось діяти...

ВЕРШНИК: Але що? Не відмовся дати пораду, Кринице!

КРИНИЦЯ: Кринице, Кринице... Ти завжди бажаєш усе готове і вигладжене. Явір поволі росте, зерно поволі кільчиться. Поволі черешня наливає мед у свої сережки. А ти хочеш готові відповіді як відрух своїх питань.

ВЕРШНИК: Дай мені ковток своєї мудрости, Кринице!

КРИНИЦЯ: Я віддзеркалюю час. Але час не поспішає.

ВЕРШНИК: Тільки от я не знаю, скільки часу мені залишилося.

КРИНИЦЯ: Час має голос Дива. Навіщо тобі зловіщі пророцтва?
Починай, ось і все.

ВЕРШНИК: А як не виконаю свого завдання?

КРИНИЦЯ: Будеш річкою, що висохла по дорозі, але не будеш змарнованим. Завжди комусь потрібний кухоль води, пам'ятай. Іди по науку до Озера!

ВЕРШНИК І ОЗЕРО

ВЕРШНИК: Ця стежка повела мене між тотемами Голубого Цвіркуна і Вирізуваного Гарбуза. Обидва вони намагалися зробити з мене свого співрозмовника. Офірували мені: перший – безжурність, а другий – достатність. Але я шукаю чогось глибшого, а глибінь в Озері. Ось і Озеро. Його береги – докладні. Воно нерухоме. По його обличчі не перебігає ні одна зморшка думки. Я розбуджу його.

Бере камінь і кидає посеред Озера, спричиняючи водяні кола.

ОЗЕРО: Хто мене будить? Хто мене будить у цій годині спочинку? Хто мене будить у цій годині спочинку: весна чи весло?

ВЕРШНИК: Це я, Вершник. Я збудив тебе шорстким каменем. Хочу просити в тебе прислуги.

ОЗЕРО: Вершник мене будить.
Вершник мене будить шорстким каменем. Вершник мене будить шорстким каменем і просить прислуги.
Чого тобі треба, Вершнику?

ВЕРШНИК: Навчи мене жити, Озеро!

ОЗЕРО: Невже ти не живеш?
Не живеш і не бачиш того золотого ока в голубизні неба і в голубизні моєї води?
Не чуєш, як шуварі шепочуть і як сміється хвиля?
Чи твої ноги не відчують лоскоту ріні?
Чи твій язик не розкуштує м'якуша риби, і твій ніс не сприймає запаху жабурина?

ВЕРШНИК: Це все так, Озеро. Але людині того замало.

ОЗЕРО: Чого тобі ще потрібно? Людям часто стільки зайвого треба...

ВЕРШНИК: Усе, що я мав, пересипалося піском між пальцями. Дружба, любов...

ОЗЕРО: о! о! О!

ВЕРШНИК: Я мав Коня за друга й Шипшину за кохану.

ОЗЕРО: о! о! О! І що з ними трапилося?

ВЕРШНИК: Мій Кінь мене відцурався і геть почвалав із вітром у гриві. А вередлива Шипшина раз мене пестила пелюстками з оксамиту, то знов колола, озброєна всіма кинджалами, мов партизанка. Не можна жити біля ества, яке постійно міняється. Мій Кінь був вірний.

ОЗЕРО: о! о! О!

ВЕРШНИК: Мусить бути спосіб його мені повернути.

ОЗЕРО: А вередлива Шипшина?

ВЕРШНИК: Не знаю... не важно... Вона мені боліла.

ОЗЕРО: А ти їй ні?

ВЕРШНИК: Либонь ні. Вона грала в карти з Валетом Серця. А ти не танцював з Маріонеткою?

ВЕРШНИК: Танцювати не те, що грати в карти.

ОЗЕРО: І грати в карти не те, що танцювати. Таким міркуванням ти нічого не доводиш. Я знаю ще щось: пелюстка за пелюсткою аж до серцевини сканули до потоку, що біжить від криниці біля її коріння, і потік усе мені розповів, принісши в доказ пелюстки вередливої Шипшини, бо Шипшина вередлива, бувши трояндою і вірною своїй природі, так, як лев, що вірний своїй, коли вбиває антилопу, і давун, коли ковтає куницю, і, як павук, вірний собі, коли тче підступне павутиння для комах. Ті пелюстки оскаржують тебе, Вершнику, що ти винний у смерті вередливої Шипшини.

ВЕРШНИК: Шипшина – померла?

ОЗЕРО: о! о! О! Ішов дрібний дощ, шуварі дрижали, коли бачили всю її кров – тільки пригорщу пелюсток, таких непов'язаних, що їх ніс потік, який не міг стриматися, щоб не ридати.

ВЕРШНИК: Я не вмю плакати, але відчуваю великий біль.

ОЗЕРО: Біль! Біль! БІЛЬ!

ВЕРШНИК: Що мені тепер робити, Озеро?

ОЗЕРО: Спитай Річки, що плине.

ВЕРШНИК: Її ліками завжди є забуття, але я не бажаю забути. Якщо я спричинив убивство, мушу нести на собі весь мій вік його тавро.

ОЗЕРО: Спитай Гори.

ВЕРШНИК: Вона – мовчазна. Ніхто не знає, що вона думає. Але, може, її шпиль дасть мені якусь відповідь.

ОЗЕРО: Мало людей здобуває шпиль. Будь готовий до подорожніх перешкод.

ВЕРШНИК: Мені вже нічого втратити, крім життя. Але життя, як кожний твір, мусить мати мотив.

ВЕРШНИК І ГОРА

ВЕРШНИК: Під горою є святиня, і тільки за нею починається плай до вершин. Там стоїть Воротар, що ділиться на двох і на чотирьох, весь укритий кольчугою, обличчя під заборолом, наче сталева колона. Він на сторожі з тяжким мечем, і я пройшов на волосину під його лезом.

Але ось і шпиль Гори. Покличу її, невже відізветься?
Горо!

ГОРА: горо... горо... горо...

ВЕРШНИК: Чи чуєш мій голос?

ГОРА: голос... голос... голос...

ВЕРШНИК: Навчи мене далі жити!

ГОРА: жити... жити... жити...

ВЕРШНИК: Чи це твоя мова, чи моя власна? Як мені тоді довідатися, чи той голос у мені – голос сумління чи уява? Говори до мене мовою людини, навчи мене своєї мудрості, бо ти – обросла віками, а я не маю навіть стільки літ, що ця ялиця. Ти чуєш мене?

ГОРА: мене... мене... мене... все мине... все минає... мало такого, що залишається...
Що хочеш знати, Вершнику?

ВЕРШНИК: Скажи мені: яка суть життя?

ГОРА: Трудитися... трудитися...

ВЕРШНИК: А коли всі труди даремні?

ГОРА: Усе ж таки далі трудитися... Ніщо не даремне, коли людина навчилася покори і стала на коліна перед святим у собі.

ВЕРШНИК: Ти говориш про душу? Червоний Упир хотів її вирвати з моїх грудей.

ГОРА: А як ти його позбувся?

ВЕРШНИК: Я засміявся прямо йому в обличчя.

ГОРА: Так ти позбувся жалю себе самого. А зустрів ти Гірську Відьму?

ВЕРШНИК: Вона прилипла до моїх п'ят; здавалося, що волочу із собою тяжкі кайдани. Але мій стогін перетворився в пісню і – ти повіриш? Вона загорнулася піснею, наче хусткою, і зникла в чатинні.

ГОРА: Так ти позбувся відчаю. Твій крок відтоді став стрибом оленя від скелі до скелі. Але розкажи ще про Вія зі смертоносним поглядом. Ти мусив його зустріти десь по дорозі, бо він не втрачає нагоди, щоб випромінюванням свого зору не вбити в людині милосердя.

ВЕРШНИК: Так, я зустрів Вія з тяжкими повіками, і наші погляди схрестилися, мов шпаги.

ГОРА: Кажи, кажи!

ВЕРШНИК: Вій скам'янів.

ГОРА: Вершнику, ти поборов свої власні примари. Предвічна Гора горда з тебе!

ВЕРШНИК: Але що мені далі робити?

ГОРА: Що має робити Вершник? Чвалати!

ВЕРШНИК: Адже я вершник без Коня!

ГОРА: Твій Кінь перетворився. Ребро – веселка, підкова – місяць, а стремено – зоря...

ВЕРШНИК: Ти знову говориш образами. Як тебе розуміти?

Починається вітровій.

ГОРА: Чуєш? Твій Кінь чвалає до тебе!

ВЕРШНИК: Це не вітер дме?

ГОРА: Це – крила твого Коня так віють.

ВЕРШНИК: Мій Кінь! Мій Кінь! Тепер я вже не самотній!

ГОРА: Ні, ти не самотній. І ти довідався про глибші речі, ніж своє власне горе. Сьогодні твій Кінь понесе тебе життям між камінням і зорями. Пам'ятай про своїх супутників по дорозі: бережи для них завжди кухоль холодної води.

ВЕРШНИК падає на коліна. Вітер дме ще дужче.

СКАРБ ЦАРЯ ГОРОХА

Різдвяна п'єса
для лялькового театру

ДІЙОВІ ОСОБИ:

ПАЯЦ
МАЯ
РУСЛАН
ПАПУГА
КРОКОДИЛ
ДЯТЕЛ

ДІЯ І

ПАЯЦ (*наслідує скрипку*):

Тра-ля-ля-ля!

(*наслідує арфу*):

Пір-лінь-пінь-пінь!

(*наслідує трубку*):

Тру-ру-ру-ру!

(*наслідує дзвіночки*):

Дзень-дзелень-дзелінь!

(*наслідує тамбурин*):

Бум-бара-бам!

(*співає*):

Дорогі діти, розкажу вам
Казку про скарб Царя Гороха
І про інші речі потроху:
Про червоно-зелену папугу,
Що зробила дітям велику прислугу,
Про крокодила з золотим зубом,
Про першу зірку над зрубом.

Будьте чемні, діти, будь ласка:
Для вас розцвітає казка.

(зникає)

МАЯ: Ходім, Руслане, прибрати ялинку!

РУСЛАН: Не зараз, Має, десь за годинку.
До першої зірки далеко,
Щоб стала на шпилі смереки.

ПАПУГА: Аррра! Аррра!

РУСЛАН: Папуга прокинулася!

(кланяється)

Добрідень, Аро!

МАЯ *(кланяється)*:

Смачно спалося, гарно снилося,
Щастя у сні прикотилося?

ПАПУГА: Мені снилися дивовижі:
Високе дерррево, а на ньому гррриби рррижики.

РУСЛАН: Має, швиденько бабусин сонник придбай
І, що значить цей сон, перечитай.

МАЯ *(приносить товсту книгу, гортає сторінки й читає)*:

Високе дерево, ще й з грибами,
За горами, ріками й лісами,
Для тих, що не боязливі нітрохи,
То – славний скарб Царя Гороха!

ВСІ РАЗОМ: Скарб Царя Гороха!

РУСЛАН: В папуги – віщі спи. Є нагода,
Щоб ми пережили нову пригоду.

МАЯ *(підскакує)*:

Я рада! Якби той скарб придбати,
То ж то було б велике свято!

РУСЛАН: Чи знаєш, Аро, край далекий,
Куди відлітають на зиму лелеки?

ПАПУГА (*шкрябає голову*):
Колись і знала, та вже не знаю,
Без окулярів не пригадаю...

МАЯ (*приносить їй окуляри і вдягає на дзьоб*):
Тепер пригадаєш собі, люба?

ПАПУГА: Там виросте дерево серед зруба...

РУСЛАН: Що дали? Розкажи швиденько!

ПАПУГА: Не можу, дуже б'ється серденько!
Це кривий мій рідний!

(*плаче*)

Має, будь ласка, на хвилинку
Позич мені свою хустинку...

(*голосно чистить дзьоб до МАЇНОЇ хусточки*)

Там колірри з квітів мед збиррають,
Там на дерева зірки сідають,
А в Синіх Скелях – ох, ох, ох!
Живе преславний Цар Горох.

РУСЛАН: Скажи, це, може, теплий край?

ПАПУГА (*умліваючи*):
Ой, швиденько мій вахляр подай...

(*МАЯ подає їй вахляр, АРА вахлюється*)

Вже краще. Я майже зомліла,
Цілісінька нараз спітніла:
Бо пригадала, як там гаряче,
Як абіссінське сонце пече!

МАЯ: То значить, ти – з Абіссинії?

ПАПУГА (*притакує*): Там, де Скелі Синії.

МАЯ: Кажуть, ніби там черепахи поволі
Возять дітей на спині до школи.

ПАПУГА (*роздратована*):
Це – зовсім вигадана новина,
Не для школярів черепашина спина!
Якби школярі так їздили в школу,
Не приїхали б там до обіду ніколи!

РУСЛАН: А чи правда, що в Абіссинії серед ринку
Вчений слон прибирає трубою ялинку?

ПАПУГА (*сердито тряється*):
Щоб копитами розтоптати оздоби?
Кому такі речі були б до вподоби?

МАЯ: Я не знала, що слон копита має...

ПАПУГА: Ну, може, ратиці він узуває...

РУСЛАН: Хіба він їх носить як черевики?

ПАПУГА: Взутий чи босий: його ноги великі,
Клапаті вуха, хоч музикальні,
Не запросити його до вітальні.
Його довгі ікла зі слонової кості
Не дозволяють ходити в гості.

(*ПАПУЗІ випадає ключ з-під крила*)

РУСЛАН: Полатай, Аро, кишені в крилах:
Дивися: ти ключ загубила!

ПАПУГА: Це ключ на горище. Там стара скриня,
А в скрині мапа та павутиння.

МАЯ: Навіщо мапи для нас трьох?

ПАПУГА: Її спорудив сам Цар Горох!

МАЯ: Чому ж ти цього нам не сказала?

ПАПУГА (*позіхає*): Не було часу, бо я дрімала...

РУСЛАН: Якби мені скарб Царя Гороха,
Я налякав би страхополоха:
Сів на вітрильника охоче
І плив морями світ за очі
Крилатих зміїв побороти,
Князівство сонця здобувати!

МАЯ: А я привезла б слона з собою,
Щоб підливав нам город трубою.
Під балдахіном, у срібнім сідлі,
Я, мов магараджа, гуляла б собі.

ПАПУГА: А я придбала б собі катеринку,
Сіла б на гойдалку під ялинку,
Давніх колядок слухала б трішки
І смакувала б смачні горішки.

ВСІ РАЗОМ: Ходімо на горище утрюх,
Де сховав мапу Цар Горох!

Завіса.

ДІЯ II

ПАЯЦ: Мапа показала дітям дорогу,
В далекий край завезла їх стонога,
Хоч нічка чорна – гарна погода.
Скажіть: пе цікава така пригода?

(зникає)

МАЯ: Дай мені руку, тут темно бродити...

РУСЛАН: Цить, щоб лиш тигрів не побудити!

МАЯ: Скінчилась стежка... далеко до ціли?

РУСЛАН: Ох, щоб лиш зорі нам загорілись...

МАЯ: Страшно в пралісі без місяченька:
Праліс великий, а я – маленька.

РУСЛАН: Ну , не журімося, будьмо веселі,
Ми вже десь близько Синьої Скелі.

КРОКОДИЛ: Ой-ой-ой!

МАЯ: Хтось стогне!

РУСЛАН: Як тебе звати?
Чи можеш стежку нам показати?

МАЯ: Далеко ще великий зруб?

КРОКОДИЛ: Не знаю... Дуже болить зуб.

МАЯ: Хто ти такий, нещасна тварино?

КРОКОДИЛ: Я – крокодил, розумна дитино.
Я дуже хворий, час умирати,
Ніхто не хоче порятувати.

РУСЛАН: Розкрий, крокодиле, рота і цить!
Котрий то зуб тебе болить?

- КРОКОДИЛ: Той золотий, що глибоко в пащі,
Прийди тут ближче до мене в хащі.
- МАЯ: Іди уважно між хащі й лози:
Кажуть – нещирі крокодилячі сльози!
- КРОКОДИЛ: Гам! Піймався, не здогадався!
Добрий кус мені на вечерю попався!
- МАЯ: Крокодилище препогане!
Не піддавайся йому, Руслане!
- РУСЛАН: Сестричко, поможи з біди:
Тягни за руку від води!

*КРОКОДИЛ тягне в один бік, Мая в другий. РУСЛАН вириває
КРОКОДИЛОВІ золотого зуба і діти котяться назадгузь.
КРОКОДИЛ зникає.*

- МАЯ: Не покусав тебе нітрохи?
- РУСЛАН: Я майже вмер з переполоху,
Та вирвав зуб його тугий,
Дуплявий, хоч і золотий!
- МАЯ: Якби сіяв цілісінський зуб,
- РУСЛАН: Ми знайшли б стежку і наш зруб.
- ДЯТЕЛ: Стук-стук-стук-стук-стук!
- РУСЛАН: Хтось тут стукоче, чуєш Має?
- МАЯ: Здається, цвяшки прибиває...
Може, який опришок-злодій?
- РУСЛАН: То певно дятел, усіх добродій!
- МАЯ: Той, що підметки всім латає,
І часом зуби направляє?
- РУСЛАН: Як думаєш: чи він спроможний
Направити цей зуб вельможний?
- МАЯ (кличе): Докажи, дятле що ти штукар,
Зварить папуга тобі узвар!

- ДЯТЕЛ: Пробачте: зайнятий я дуже...
- РУСЛАН: Не відмовляйся, дятле-друже!
Не завагаюсь ні на хвилинку:
Горішком заплачу з ялинки.
- ДЯТЕЛ: У Свят-Вечір не беру плати.
А що там треба залатати?
Потрібний швець вам чи зубар?
- РУСЛАН: Цей зуб нам править за ліхтар,
Направ його, щоб засвітився,
Щоб я до мапи придивився!
- ДЯТЕЛ: Що я тут бачу на власні очі!
Те, що давно придбати хоче
Пташиний і звіриний край!
- МАЯ: То ж розкажи, часу не гай!
- ДЯТЕЛ: За славний зуб свій золотий
Згодиться крокодил лихий
Лишити наше господарство
І перебраться в інше царство.
- МАЯ: Нині Свят-Вечір. То ж наспіло
І нам зробити добре діло.
- РУСЛАН: Прийми від нас золотий зуб,
Та проведи нас до стежки на зруб,
Де чудне дерево росте
Й покрите грибами гілля густе.
- МАЯ: А в тіні гілля, не від нині,
Таємний скарб лежить у скрині.
- ДЯТЕЛ: Вгорі цю річку перебреди.
Чи чуєш? Пахнуть уже гриби.
Вже срібний місяць відбився на хвилі,
Вже перша зірка сіла на шпилі.
- МАЯ: Яка я сонна... Як закортіло
Тут задрімати.

ДЯТЕЛ: Дрімайте сміло.
Спочиньте, а потім я разом з вами
Піду до дерева за скарбами.

ДІТИ лягають і засинають. Приходить навшипиньки КРОКОДИЛ і розкриває пащу. ДЯТЕЛ закладає йому золотого зуба. КРОКОДИЛ кланяється, махає ДІТЯМ рукою і зникає з ДЯТЛЕМ. З'являється ПАЯЦ і присуває на сцену ялинку. Перекидається і зникає. Прилітає ПАПУГА і будить ДІТЕЙ.

ПАПУГА: Вставайте, діти! Годі спати!
Дивіться: ялинка серрред хати!

РУСЛАН: Ти тут? І ми всі разом у хаті?
Не йдемо вже скарбів шукати?

МАЯ (*протирає очі*):
А дятел де, що разом із нами
Вибирався до дерева з грибами?

ПАПУГА: Тут на ялинці – рррідна ненько! –
І сиррроїжки, і опеньки,
А під зеленими гілками
Скррриня, обмотана золотими шнурррками.
Не сумніваюся нітрррохи:

ВСІ РАЗОМ: Тут схований скарб Царя Гороха!

ДІТИ і ПАПУГА розмотують скриню і беруть з неї вітрильник, слона і катеринку.

Завіса.

ПАЯЦ (*співає*): Дорогі діти: казка – не вінець,
У казці початок, у казці кінець.
Колись розкажу вам довшу і кращу,
Але не заглядайте крокодилові в пащу!
А ялинку найкраще прибере жирафа,
Бо в неї шия довша, ніж шафа.
Бувайте здорові, гарно святкуйте,
А тепер разом заколядуйте!

ЗИМОВЕ ДІЙСТВО

I. ЗІРКА-НЕВИДИМКА

ДІЙОВІ ОСОБИ:

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ
АРХАНГЕЛ
АНГЕЛ-СКАРБНИК
ГУЦУЛЬСЬКИЙ АНГЕЛ
ПЕТРИКІВСЬКИЙ АНГЕЛ
ОПШНЯНСЬКИЙ АНГЕЛ
ПОЛТАВСЬКИЙ АНГЕЛ
ОДЕСЬКИЙ АНГЕЛ
ДОНЕЦЬКИЙ АНГЕЛ
КИЇВСЬКИЙ АНГЕЛ
АНТИПКО
АНГЕЛИК З ДЗВІНОЧКОМ
АНГЕЛИК З КОРОБКОЮ
МАЛІ АНГЕЛИКИ (почет Святого Миколая)

Ангельська робітня. АНГЕЛИ в довгих сорочках з вишиваними уставками. АРХАНГЕЛ підперезаний крайкою. Довкола кошики, пакунки, коробки з дарунками. АНТИПКО вештається по всіх закутках.

АРХАНГЕЛ (дивиться у вікно):

Земля дрімає в сніговій перині,
Молитву шепчуть річка, поле й ліс,
На небі вже горить Великий Віз,
Готуйте на дорогу повні скрині!
Ви знаєте: Владика Миколай
Не любить на запізнених чекати,
І зараз скаже сани запрягати
І з'їхати з небес на земний плай.

Вже діточки до вікон зазирають
На небо в зорях, на Чумацький Шлях,
Чи їдуть сани, бо на всіх полях
Зірчастий сніг веселкобарвно грає.

Скажіть мені, ви душі срібно-білі,
Хто впорався з роботою на час?
Ніхто не може бути серед нас,
Хто справді не трудився в цьому ділі.

ГУЦУЛЬСЬКИЙ АНГЕЛ:

Я є ангел з полонини,
Де шумлять Карпати:
Радий був би щогодини
На флюярі грати.

Та сидів весь понеділок:
Золотив горіхи
І спорудив сто сопілок
Дітям для потіхи.

Ґерданів наплів багато,
Й певно з півкомори
Вишив платтячок на свято
В найбагатші взори.

ПЕТРИКІВСЬКИЙ АНГЕЛ:

Я також пильно натрудився:
Десь сто коробок змайстрував,
Ще й в ярі квіти змалював;
Наш рай, неначе б то розцвівся!

Бо з Петриківки родом я,
А в нас усе цвіте в оселі,
У півнях тарілки веселі,
І малярі ми, вся сім'я.

ОПІШНЯНСЬКИЙ АНГЕЛ:

Хто з нас в Опішні народжений –
Певно гончар нагороджений.
Тут не посміє баритися:
Треба співати й трудитися.

Я розмальовую глечики,
В печі гарячій запечені,
Коні, зозулі, баранчики
Дітям на дари призначені.

ПОЛТАВСЬКИЙ АНГЕЛ (*показує ляльку в полтавській ноші*):

Ноша в нас – чар-краса, каже світ:
Диво див, мрія мрій, цвіту цвіт.
Шепче нам цей вінок, цей узір:
Рідний край, рідний рід, рідний двір.

Кіш ляльок – ось і дар для дівчат:
Лялька їм – гра в життя, сяйво свят.
День несе нам утіх повний міх,
Щастя гул, гамір-спів, радість-сміх.

ОДЕСЬКИЙ АНГЕЛ:

Хто над морем в Одесі зростає,
Любить щогли та крила вітрил
І гудки кораблів серед хвиль,
В нім пригодицька кров оживає.

Я весь кіш каравел збудував
І човнів цілу скриню, мабуть:
Ними діти у світ попливуть;
Як не в яві, то в мрії їх плав.

ДОНЕЦЬКИЙ АНГЕЛ:

Не забувайте про Донбас,
Що вірно трудиться весь час!
Там дозріває на весь край
Сталеварний урожай.

Чи то літак, чи вертоліт –
Я посріблив їх, так як слід,
Ще й десяткам льокомотив
Всі димарі позолотив.

КИЇВСЬКИЙ АНГЕЛ:

Київ для нас – город святий,
Світле ім'я дав йому Кий.
Синій Дніпро – добре затам –
Нас увінчав вічним життям.

Ангел не спить, він стереже,
Душам дітей світло несе:
Маю для них скриньку ікон,
Щоб берегли дію і сон.

Тут у пачках – повно книжок,
Радість ясна, рай діточок.
Книжка – то ключ сотні дверей,
Далі – то світ, доля дітей.

АНТИПКО (*рогатий, хвостатий, у червоних шароварах*):

Ну досить дарунків для діток!
Малюйте їх без позоліток:
Я знаю їх збитки достоту
І кожну затаєну псоту!

Їм різку годиться дістати –
Вже маю для кожної хати!

(до ДІТЕЙ): Лишень буде трудно сидіти
По різці, розпещені діти!

ОДЕСЬКИЙ АНГЕЛ:

Ти, Антипку, до них не чіпляйся,
Ми вже знаємо, хто ти такий:
Та ж обмазаний – кожний брудний,
Хоч і добре таки приглядайся.

Отже ти не очорною усіх,
Тільки в дзеркало глипни, небоже,
Чи лице твоє чисте та гоже,
Чи в думках не ховається гріх!

(дістає небесне дзеркало. АНТИПКО викручується, щоб туди не дивитися)

АНТИПКО: Хіба ж доведеться мовчати
На всякі розбої і втрати,
Де кожне шукає нагоди,
Щоб десь заподіяти шкоду?

Андрійко не вчиться у школі,
То приклад поганий Миколі!
Порядок? Ганнуся не дбає,
Всі речі свої розкидає.

А скільки там личок немитих
І вікон, м'ячами розбитих?
Там кожний лінивий, нечемний.
Направду, весь труд ваш даремний!

ПЕТРИКІВСЬКИЙ АНГЕЛ:
Хто знає, може, справді часом
Один чи другий завинив
І, може, різку заслужив.
Хай чорт не буде галапасом:

Хай рук до діла докладе,
Бо ж переважно він дармує,
Безладдя робить, галасує.
Користи з нього нам ніде.

ГУЦУЛЬСЬКИЙ АНГЕЛ:
Унизу тут лози близько,
Тільки б наломити:
Може їх твоє хвостисько
Гарно посріблити.

АНТИПКО: Я навіть стяжками їх могу
Зв'язати у китицю гожу,
Щоб раз, так як слід, заболіло
Уперте, розгуляне тіло!

АРХАНГЕЛ: Ти, чорте, нам тепер не заважай!
Нам треба діток точно зрахувати
І всі дарунки, щоб у кожную хату
Сьогодні загостив Свят-Миколай.

Скарбник наш має дати точний звіт:
Ще зачекаймо, може, з півгодини,
І тільки після доброї новини
Ми рушимо до діток, там у світ.

АНГЕЛ-СКАРБНИК (*в окулярах з товстою оправою, розгортає велику книгу*):

Не доведеться дождити,
Все пораховано як слід:
І черногузів переліт,
І сльот, погод, хурделиць дати,

І урожаї, і пости,
І зорепади, і комети,
Планет перстені, часу лети,
І уродини, і хрести.

АРХАНГЕЛ: Стривай, стривай! Усього нам сьогодні
Не треба знати. Мусимо якраз
Дізнатися, чи вистачить у нас
Дарунків для дітей, що нам угодні.

АНГЕЛ-СКАРБНИК:
Там дітвори – дві мірки зір
Із Козерога й Скорпіона,
Дарунків – сім без шістки мір
Із Ведмедиці й Оріона.

Ще з Водолія треба взяти,
А щоб було все ясне в нас,
Відняти з перших зір Пегас
І разом з іншими змішати.

ГУЦУЛЬСЬКИЙ АНГЕЛ:

В нас рахунки були інші
В рідному посіллі:
Від отих сузір'я ясніші
Й більше зрозумілі...

АРХАНГЕЛ: Чи міг би ти, скарбниче, нам усім
Ці цифри якось більше упростити?
Нам дещо трудно все тут зрозуміти,
Розгублені ми в космосі оцім.

АНГЕЛ-СКАРБНИК:

Це, наче сонце, зрозуміле:
Помножити дві перше звані
Та поділити крізь останні,
Тоді простіше буде діло.

ОДЕСЬКИЙ АНГЕЛ:

Щось в мені повидніло, здається,
То виходить: нема в небесах
Подарунків для всіх? Що за жах!
Що робити тепер доведеться?

АНТИПКО (до залі):

У мене різок є доволі
Для діток і дома, і в школі,
Ніхто без дарунка не буде,
Повірте мені, добрі люди!

Здалека грають дзвоники. АРХАНГЕЛ заглядає в вікно.

АРХАНГЕЛ: Дзвіночки дзвонять, світять срібні шати:
То Свят-Микола! Зараз він заїде
Узнати, як нам тут робота йде,
Чи ми готові зараз вирушати.

*Надходить почит СВЯТОГО МИКОЛАЯ. АНГЕЛИКИ зі свічками в
руках оточують його постать в єпископських ризах. Спереду АНГЕЛ
з РІЗЬБЛЕНОЮ КОРОБКОЮ і АНГЕЛ з ДЗВІНОЧКОМ.*

ВСІ: О хто, хто Миколая любить,
О хто, хто Миколаю служить,
Тому Святий Миколай
По всякий час помагай,
Миколає! Миколає!

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ:

Із небесних висот на засніжену землю рушати нам слід:
Дітвора на нас жде. І меткі наші сани, обковані туго,
Полетять, наче зірка ясна, понад гори, поляни й яруги
До села і до міста, в оселі, в садиби, в зажурений світ.

Так багато дітей там сьогодні на мене чекає намарно,
Бо я знаю: хоч як натрудився весь ангельський хор тут для них,
Не спроможний він сам подолати великих тих зоряних цифр,
Щоб усім діточкам на землі було добре, корисно та гарно.

АРХАНГЕЛ: То що порадиш, Отче Миколаю?
Розчарувати діток – дуже жаль.
Не замінити ж радість на печаль!
З нас кожний їм усім добра бажає...

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ:

Нам тут поміч потрібна від діток, що будуть щасливі сьогодні,
Бо закон головний є любов. І Господь усім людям землі
Наказав поділитися з іншими. Всі ми, великі й малі,
Пам'ятаймо і радо виконуймо волю предвічну Господню!

АНГЕЛ З ДЗВІНОЧКОМ:

Дзінь-дзелінь, дзінь-дзелень!
Нині радісний день!

АНГЕЛ З КОРОБКОЮ:

Я для щедрих несу
Понадземну красу!

АНГЕЛ З ДЗВІНОЧКОМ:

Тут у скриньці є дар –
Понад чарами чар.

АНГЕЛ З КОРОБКОЮ:

Бо прикмета його –
Найцінніший вогонь.

ПОЛТАВСЬКИЙ АНГЕЛ:

Що за дар, що за чар, що за жар?
Скарб такий, певно, має лиш цар.
Ви скажіть нам усім без вагань:
Що за скарб, що за жар, що за дань?

АРХАНГЕЛ: Скажи нам, світлий Отче Миколаю:

Кому даси данину дорогу?
Тут кожний з нас цікавий і бажає
Узнати її якість і вагу.

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ:

Тут – зірки променисті, що іскри свої розсівають довкола.
За великі заслуги комусь дістається такий самоцвіт!
Я везу його тим, що про інших подбають. Такий мій завіт,
Щоб постійно зоря-невидимка вінчала найщедріші чола.
Невидимка та зірка, ніхто не побачить її там на світі,
Тільки в небі святим і вам, ангелам, заєдно видна вона:
Хто ту зірку несе на чолі, буде завжди щасливий і нам
Дорогий він, бо любі нам ті, що любов'ю між іншими світять.

ГУЦУЛЬСЬКИЙ АНГЕЛ (до залі):

Хто з вас хоче, любі діти,
Зірку з неба мати,
Щоб усі могли радіти:
Вбоге і багате?

ПЕТРИКІВСЬКИЙ АНГЕЛ:

Убогих треба одягнути,
Бо суне хуга і мороз!
Не має що сирітка взути,
А в році скільки буде гроз?

ОДЕСЬКИЙ АНГЕЛ:

Є і хворі, й заплакані діти,
Що без іграшки нині самі,
Що не мають причини радіти
У великій дитячій сім'ї!

АРХАНГЕЛ: На зірку-невидимку заслужити
Напевно радо схоче кожне з вас.
До діла, діти! Вже надходить час,
І треба нам з любов'ю разом жити!

Бо в цьому світі над усе добро
То – серце, що тут б'ється для людини,
І вість про нього аж до неба лине
Й записана там ангельським пером.

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ:

В міради зірок зодягнулася ніч темно-синя сьогодні:
Вирушати на землю, окрилені діти небесні, нам час.
Поспішаймо, щоб місяця срібний ліхтар угорі не погас,
Заки вірно не сповнимо в світі бажання Господні.

Почет СВЯТОГО МИКОЛАЯ виходить зі сцени.

II. СВЯТА НІЧ

ДІЙОВІ ОСОБИ:

МАТИ БОЖА
СВЯТИЙ ЙОСИФ
МАТВІЙ
ЛУКАШ
МАРКО
ІВАНКО
АРХАНГЕЛ
АНГЕЛИ
ЕСПАНОЧКА
ФРАНЦУЖЕНКА
БРАЗІЛЕЦЬ
ПЕРША КИТАЯНОЧКА
ДРУГА КИТАЯНОЧКА
ЕСКІМОС
ЕСКІМОСКА

*Узгір'я. Здалека освітлена оселя. Збоку – опущений вертеп з яслами.
ПАСТУШКИ довкола ватри. МАРКО грає на сопілці, МАТВІЙ
приспівує, ІВАНКО струже фігурки з дерева.*

МАТВІЙ: Вівці кучеряві,
Вівці чорно-білі
Рано на отаві
Задзеленькотіли.

Дятел застукоче,
Закує зозуля:
Граї нам знов, поточе,
Щоб весна почула!

ЛУКАШ: Тепер узимку – кожен знає –
Нема отави, ні зозуль.
Чабан сумує, вмер весь гул,
Людина провесни чекає.

МАРКО: Довго ще терпіти доведеться,
Заки блисне сонце з висоти:
Нам усім потрібно доброти
І тепла, тоді біда минеться!

МАТВІЙ: В місті там – вигода,
Люди всі веселі,
В шубах, як негода,
В пір'яній постелі.

Дім у них великий,
Де всього доволі,
Те добро столике –
То не хижа в полі.

ІВАНКО: Часто люди забувають
Те, чого нам справді треба.
Я скарби їх поміняю
За зірки та місяць з неба.

У глибині сцени проходять СВЯТИЙ ЙОСИФ з клунком на спині та МАТИ БОЖА, загорнена в сіру хустку. Вони заходять до вертепу і причиняють двері.

ЛУКАШ: Ви бачили ту бідну жінку
І немічного дідуся?
Чи не змоглась оселя ця
На кухоль молока і грінку?

Вони, здається, подорожні:
Ніхто їх нині не прийняв,
Ні хлібом-сіллю привітав,
Бо їхні гаманці – порожні.

(до ІВАНКА):

А що ти стружеш там, Іванку?
Ти сам, як дятел, далєбі:
Не надокучило тобі
Це ремесло з самого ранку?

МАРКО (розглядає фігурки):

Як уміло стружеш ти тварини!
Подивись: це віл, а це – осел,
Тут коза, овечка, лев, орел –
Треба для цих іграшок дитини!

Здалека звук арфи.

ІВАНКО: Запах дивний віє в вітрі,
Мов троянди і фіялки,
Чую музику в повітрі:
Може, з лісу, може, з балки?

МАТВІЙ: Пахощі лілейні –
Тепло, добре, любо...
Сонечко сімейне
Сироту голубить.

Над вертепом заблищала зоря.

ЛУКАШ: Дивіться! Диво над вертепом!
Це знак чудесний нам горить!
Він кличе нас туди в цю мить
І сяє під небесним склепом!

Арфа ⁸

Арфа і флейта

Відчиняються двері вертепу. В яслах – Святе Дитя, біля нього навколишках МАТИ БОЖА і СВЯТИЙ ЙОСИФ. Музика флейт і арф. АНГЕЛИ довкола Святої Родини.

Арфа, флейта і цимбали

Голоси

АНГЕЛИ: Слава Богові на небі,
Мир людині на землі!
Ласки Божої молім
На всі справи та потреби.

Нині празник для створінь,
Всесвіт радісно святкує,
Бачить диво, диво чує!
Золотіє голубінь!

ІВАНКО: Що за чудо там у стайні?
Небо браму відчинило:
Тож біжим туди негайно,
Щоб пізнати те світило!

З'являється АРХАНГЕЛ із засвіченою ялинкою в руках.

АРХАНГЕЛ: Біжіть туди, ви, дітки без провини;
Для вас зійшов Спаситель, Божий Син,
Його зіслав Предвічний із яснин,
Щоб Він прийшов, мов будь-яка дитина.

В убогому вертепі Він родився,
На сіні Він лежить без повиття,
Хоч Він є світло, Він дає життя,
Тому весь всесвіт так розвеселився!

Ісус Його ім'я, що понад зорі
Засяло нині праведним, як ви.
Він – хліб усіх, що прагнуть висоти,
Його шукайте в radoщах і в горі.

ЛУКАШ: Мерщій біжим Дитя пізнати!
Воно – святе, Воно – наш князь!
Берім овечку і ягня,
Хай усміхнеться Божа Мати.

*ПАСТУШКИ заходять з АРХАНГЕЛОМ до вертепу і несміливо
стоять збоку. АРХАНГЕЛ ставить ялинку біля ясел. ІВАНКО
зближається і кладе біля ІСУСА дерев'яних осла і вола.*

ІВАНКО: Хай осел та віл загриють
Це Дитятко від морозу,
Від сльоти та вітровію,
Хай сполошать всю загрозу.

ПАСТУШКИ стають на коліна.

МАТВІЙ: Диво в цій яскині:
Мертве оживає,
Радуеться нині
Світ укупі з раєм.

МАРКО: Віл з ослом тут леготом весняним
Дишать на народжене Дитя,
Зіслане для земного буття,
І в морозі квіт наш не зів'яне.

- СВЯТИЙ ЙОСИФ: Розвеселилася яскиня,
Розпогодилася святиня,
Зарожевіла вже шипшина
На білосніжних лицях Сина.
- МАТИ БОЖА: Ви, дітки ласкаві,
Дитятко зігріли.
Тепер ми цікаві:
Ви звідки наспіли?

Бо люди – байдужі
До болю чужого,
А ви тут услужні,
Лелієте Бога.

Вже лиця Дитини,
Мов яблуна в цвіті.
З якої країни
Прибули ви, діти?
- ЛУКАШ: Ми всі тутешні, з України,
Ми – українські пастушки,
І хоч життя для нас важке,
Ми – квіти, що ростуть з руїни.

Бо знайте, Ненько: лютий змій
Тут царював предовгі літа,
Уся країна – кров'ю злита,
Жалоба в кожній тут сім'ї.
- ІВАНКО: Та не міг він погасити
В нашім серці цей вогонь,
Що велить нам вас любити,
Не стояти осторонь.
- МАТВІЙ: Світло серед ночі!
Разом з чередою
Радісні й охочі
Завжди ми з Тобою!

МАРКО: Як нам любо бути разом з Вами!
 Тут небесний мир і доброта,
 Видно, що родина ця – свята,
 Ллється світло струмами над нами!

Відходять АНГЕЛИ крім АРХАНГЕЛА. Починають з'являтися ДІТИ в різних народних строях.

ЕСПАНОЧКА: Я – еспаночка,
 Мадрідяночка,
 Наче хвиля, вся
 У воланах я.

 Як зоря зійшла,
 Я до вас прийшла,
 Щоб веселий час
 Загостив до вас

 Диво-штуками,
 Закаблуками,
 І підметками,
 Й кастаньетами.

ЕСПАНОЧКА танцює, ПАСТУШКИ плещуть у долоні.

СВЯТИЙ ЙОСИФ:
 Ми, дівчинко, не вередливі,
 Але цей танець – цокотливий.
 Дитятку ж треба сну чимало,
 Воно ж маленьке й задрімало.

Ти завітай до нас пізніше,
Коли Дитятко стане більше.
Ми приймемо тебе, дитино,
У кожну пору і годину.

ЕСПАНОЧКА кланяється і відходить.

ФРАНЦУЖЕНКА: Я – парижанка,
 Гарна панянка,
 Запах ляванди
 Чую з веранди.

 Вам я приношу
 Пахощі: прошу!
 Тут по плящині
 Кожній дитині.

Роздає плящинки ДІТЯМ, останню дає МАТЕРІ БОЖІЙ, показуючи, що дарунок для ІСУСА.

МАТИ БОЖА: Дівчатко – трояндо,
 Я радо приймаю
 Цей запах ляванди
 Із піль твого краю.

 Привіт понеси їм,
 Що повний любови,
 Під обрії сині,
 На скиби лілові.

ФРАНЦУЖАНОЧКА віє хустинкою й відходить.

БРАЗИЛЕЦЬ: З Бразилії я,
 То – щедра земля,
 Бубнить там тимпан,
 Шумить океан.

 Там літом весь час
 Росте ананас.
 Ісусе, прийми
 Найкращого з них.

Як хто тут ласун,
Я ще принесу:
Хай спробує всяк,
Який він на смак.

Дає МАТЕРІ БОЖІЙ ананас.

МАТИ БОЖА: Ми вдячні, хлопчино,
За серце ласкаве,
За кожну хвилину
Господньої слави.

За смакощі поля
І пахощі ниви
До вас прийде доля
Велика й щаслива.

СВЯТИЙ ЙОСИФ: Хоч ананасів смакувати
Наше Дитятко замаленьке:
Його ще треба годувати
При грудях пресвятої Неньки.

*БРАЗИЛЕЦЬ з поклоном відходить. Надходять дрібними кроками
дві КИТАЯНОЧКИ.*

ПЕРША КИТАЯНОЧКА:

Наш рід, наш край,
Наш рай – Китай.
Наш плай весь час
Від нас до вас.

Де птах, де звір,
Там шлях до зір.
Тут знак і час,
Тут вість для нас.

ДРУГА КИТАЯНОЧКА:

Тут Бог, тут Син,
Тут Дух один,
А тут наш дар:
Це цвіт-вахляр.

Дає МАТЕРІ БОЖІЙ вахляр, розмальований у різнобарвні квіти.

АРХАНГЕЛ: Вахляр цей Божій Неньці знадобиться
Улітку, як настане духота,
Та не коли тут хуга чи сльота.
Узимку нам якраз тепло годиться.

МАТИ БОЖА: Ми дуже вам вдячні,
Бо ваша увага –
Свідоцтва сердечні
Любові та блага.

Відходять КИТАЯНОЧКИ, надходять ЕСКІМОС і ЕСКІМОСКА.

ЕСКІМОС: Ми – з далекої Аляски
Із льодами на морях,
Блідо-срібна там зоря
Розсипає світло з казки.

ЕСКІМОСКА: Та сьогодні в небесах
Ця комета розгоріла
І показувала шлях,
Золотилася, срібніла.

Ми пішли за нею вслід
Аж до вашого вертепу.
Хоч довкола сніг і лід,
Тут, здається, сонце степу.

ЕСКІМОС: Ми – немудрі і малі –
Принесли для Богосина
З ескімоської землі
Ескімоські мокасини.

СВЯТИЙ ЙОСИФ:
Цього Дитятку не забути,
Благословенним будь ваш шлях!
Та доведеться Сину взути
Ці мокасини по роках!

ЕСКІМОСИ відходять.

Хто заколише нам Дитятко?
Йому тепер спочинку треба.
Дрімає віл, осел, ягнятко,
І ангели злетіли в небо.

МАРКО добуває сопілку і грає. *ПАСТУШКИ* тихо співають.

The musical score is written for Flute (Флейта) and Voice (Голоси). It consists of two systems of staves. The first system has a Flute staff on top and a Voice staff on the bottom. The second system has a Flute staff on top and a Voice staff on the bottom. The music is in a 3/4 time signature with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The Flute part features a melodic line with a quintuplet (5) and a triplet (3). The Voice part features a vocal line with a triplet (3) and a final note with a fermata.

У вертепі, серед сіна,
Променіє самоцвіт:
Мати Божа біля Сина,
Наче рожі білий квіт.
В синій тиші світ дрімає,
Пахне сіно, мов євшан,
І блаженна в цьому раю
Кожна праведна душа.

МАТИ БОЖА:

Ми вдячні вам, дітки.
Настане година,
З вас виростуть свідки
Господнього Сина.

СВЯТИЙ ЙОСИФ:

Як почету самого Бога
І вістунам Його завіту
Вам приготована дорога
Євангелістів цього світу.

АРХАНГЕЛ (до залі):

Давно минула, діти, ніч Господня,
Дві тисячі років уже пройшли,
Й подію, цю великим і малим
Ми радісно зіграли тут сьогодні.
Щороку в нас – Господній ювілей,
І як Його нам нині не пізнати?
В подобі найбіднішого дитяти
Відроджується Бог серед людей.

III. ВЕРТЕП

ДІЙОВІ ОСОБИ:

КАСПАР]	ТРИ ЦАРІ
МЕЛЬХІОР		
БАЛЬТАЗАР		
МАТИ БОЖА		
СВЯТИЙ ЙОСИФ]	ВЕРТЕП
АНГЕЛ-ЗВІЗДОНОС		
ЧОРТ		
АНТИПКО		
МОШКО		
СМЕРТЬ		
КОЗАК		
ІРОД		
АНГЕЛИ		

ТРИ ЦАРІ з дарами підходять до вертепу.

КАСПАР (до залі):

Таємничої Персії я – той оспіваний цар,
Що сусідам своїм дає приклад іменням Каспар.
Я знайшов у пророчих пергаментів вістку вістей,
Що найвищий з царів має скоро зійти до людей.

Тож я зараз подався в дорогу. За дороговказ
Нині править зоря в небесах, незвичайна для нас,
Бо, як бачите діти, я тут подорожній не сам,
І пророцтва такі об'явилися й іншим царям.

МЕЛЬХІОР: Я – Мельхіор, пілігрим і мудрець,
В ріднім Єгипті – учитель і жрець.
Мудрість моя мене робить царем,
Слава про мене ніколи не вмре.

Тільки засяяла в небі зоря,
Я переїхав пустелі й моря,
Завжди іду за зорею услід,
Через піски і до вас через лід.

БАЛЪТАЗАР: Балтазар я – цар індійський,
Велетенське в мене військо
І клейноди найдорожчі,
Та сьогодні я на прощі.

Мудреці, пророки, маги
Розгортали давні книги,
Щоб усім нам сповістити:
Зійде Бог, щоб з нами жити.

Ось я з вами, добрі люди.
Залишив слони, верблюди,
Щоб до краю завітати,
Де Бог-Син і Божа Мати.

ЦАРІ заходять до вертени і стають на коліна перед яслами з ІСУСОМ.

КАСПАР: Володарю небес і землі! Ми Тобі не чужі,
І тривка наша вірність дітей, що без казки і лжі.
Тож прийми від нас мирру як дар і сердечний привіт,
І зішли для нас злагоду й мир у зажурений світ.

МЕЛЬХІОР: Добре кадило – для Тебе мій дар:
Ти наше світло і наш володар.
Тож покажи нам призначений плай,
Святість і розум на прощу нам дай!

БАЛЪТАЗАР: На колінах ще з порога
Прославляю Матір Бога:
Хай прийме від мене нині,
Що несу святій Дитині:

Царський скіпетр і корона
Ось у самоцвітних гронах
Та в колосі щирозлотім,
Бо родився Бог у плоті!

МАТИ БОЖА: Ви – праведні душі,
Царі цього світу –
Світила цвітучі
Нового Завіту.

Хай будуть священні
Окрилені лети:
Мислителі, вчені,
Герої й поети.

*З глибини сцени виходить ВЕРТЕП: АНГЕЛ зі звіздою, КОЗАК,
СМЕРТЬ, МОШКО з куркою в кошику і ЧОРТ. Два останні роблять
балаган.*

ЧОРТ (до МОШКА):

Ти тут не базікай багато,
Нікому ти з нас панібратом.
Навіщо ти лізеш за нами?
Тут справа з самими панамі!

Замахується хвостом на МОШКА.

МОШКО: Йой-йой-йой! Який ти пан?
Де твій гонор, де жупан?
Не підходь до мене близько,
Забирай своє хвостисько!

ЧОРТ: Я часто буваю у раю,
Оправдання добре я маю,
Як треба Іллі догодити
Та коням підкови прибити,

Щоб віз покотився з громами.
А як тобі бути між нами?
Я ж чорт неабиякий – панський,
І навіть скажу: християнський!

Замахується рогами на МОШКА.

МОШКО: Ти сюди не приступай
І хвостищем не махай,
Не стовбурч на мене рога,
Я – родина пана Бога!

АНГЕЛ-ЗВІЗДОНОС:

Не сваріться ви два,
Як купці за товар!
Треба всім до мети
Чисте серце нести.

Ти, Антипку, постій
За порогом, не смій
Підійти до ясел:
Ти ж не віл, не осел!

А ти, Мошку, іди
У гурті, бо один
Є твій Бог, як у нас.
Нам спішитися час!

ЧОРТ (*ображений*):

Погляньте: на Божому дворі,
Де світяться місяць і зорі,
Нерівно розділюють торта,
І всякий принижує чорта.

Група заходить до вертени; з другого боку надходять три АНГЕЛИ з бандурою, лірою і цимбалами.

Голоси

Бандура

Цимбали

Ліра

Всі (співають):

Засвітився радісний сарай,
Роздзвонився наш рідимий край:
Веселяться покоління,
Припадають на коліна,
Тут наш Божий рай!

Полетіла пісня аж до зір.
Біля ясел – ангел, цар і звір.
У народі нас усіх багато,
Вдармо в струни на велике свято
Із бандур і лір!

КОЗАК (*у синіх шароварах*):

Хай від крон по коріння
Більше й менше створіння
Славить з нами якомога
Пана гетьмана Бога!
В давнину так чинили
Наші предки та вчили
Усіх жителів хати
Добрий звичай плекати.

СМЕРТЬ (*танцює з косою*):

Я – смерть, стара небога,
Трудяща в Пана Бога,
Чи жито, чи пшениця,
Я – добра робітниця.
Люблю я жати, жати
Плоди з палати й хати,
Усе, що вже дозріло,
Зі мною має діло!

КОЗАК:

Ти, небесна старчихо,
Козакові – не лихо;
Ми ж уміємо вмерти,
Не боявшися смерти.
А як любиш косити,
Хочу ласки просити:
Нам дідух тут потрібний,
Бо то – звичай наш рідний.

СМЕРТЬ: Біжу снопа нажати,
Бо мушу поважати
Всіх тих, що в битві щирі
І хлібороби в мирі.

СМЕРТЬ вибігає і зараз вносить дідуха, якого КОЗАК ставить біля ясел.

ПРОД (*вбігає з голою шаблею*):

Я – Ірод-цар,
Я – владар мар,
І ваш вівтар –
Мені тягар.

Ваш цар – дитя
Без повіття?
(*регоче*)

Царем тут – я
На все життя!

Моя тут річ:
У ясну ніч
Я справлю січ
Голів від пліч!

МОШКО: Йой-йой-йой! Чому пан-цар
Ласий на дрібний товар?
Заберіть собі цю курку,
Макагівів і ярмулку!

ПРОД: Я – цар царів
Жорстоких брів:
На царський гнів
Немає слів.

Безмежна лють
Жива, як ртуть.
Кривава путь –
То влади суть.

ЧОРТ підкрадається до ІРОДА.

ЧОРТ: Я радий цареві служити,
Бо ж треба нам царство скріпити:
Тут кожний бажає свободи
І різного роду вигоди.
Всі хочуть права якісь мати
І матірню мову плекати,
Якісь доброчинці плянети –
Самі голодранці й поети.

ІРОД: Я – мудрий цар,
Я – цар-лихвар:
Чарівний вар –
Це мій хабар.
Громаду всю
Собі куплю,
Гукну ясу:
За ковбасу!

КОЗАК: Не заграє сопілка
За кав'яр і горілку!
В нас є інші мірила,
Не страшна твоя сила!
Геть із нашого краю!
Твої штуки я знаю.
Досить царству над нами
Скреготати зубами!

ІРОД (довірливо):
Ти сам – козак,
Живеш сяк-так,
Бо всяк вояк –
Нужді свояк.

Я – цар утіх,
Хай лине сміх!
Забудь усіх
За грошей міх.

КОЗАК: В першу чергу ми – люди,
Не – підкупні прибуди,
Нам талярів не треба,
Ми ж – наслідники неба!

Наші цінності – цнота,
Добра слава й турбота
Про скарби, в серці скриті,
Не про рило в кориті.

МОШКО (*сіпає КОЗАКА за рукав*):
Ну? Навіщо пан-козак
Робить галас, як вітряк?
Можна ті таляри взяти,
А тоді царя прогнати.

КОЗАК (*до ІРОДА*):
Геть, лихий страхопуде!
Тут амінь тобі буде!
Ми – з Сім'єю Святою
І готові до бою.

(витягає шаблю)

Смерте, тут твоє діло:
Забирай його сміло,
Хай опудало люте
Буде зовсім забуте!

ЧОРТ (*до СМЕРТИ*):
Я радий, що ви його збули
І справу хвостом обернули.
Той Ірод тепер – моя паска,
Віддай його душу, будь ласка!

ЧОРТ і СМЕРТЬ забирають ІРОДА, що пручається.

АНГЕЛ-ЗВІЗДОНОС:

Так чортище лихе
У пригоді стає.

МОШКО (до залі):

Щоб так більше в нас чортів,
То й біди було б лиш пів!

АНГЕЛ-ЗВІЗДОНОС:

А наш славний козак
У звиязі мастак.
Його виховав степ,
Щоб беріг наш вертеп.

Хай шепочуть уста
Молитви до Христа,
Щоб нам вільна цвіла
Колосиста земля.

СВЯТИЙ ЙОСИФ:

Радійте разом тут сьогодні,
Ви дітки, вибранці Господні,
Що гарне дійство перед нами
Створили щирими словами.

Зорею ясна ще світлиця,
На день щойно благословиться,
Та вірмо всі, що день настане
Стобарвним сонцем понад нами!

МАТИ БОЖА: Мов щире намисто,

З-під снігу воскресне
Сріблисто-злотисто
Все квіття чудесне.

Розстелить нам нива
Свій килим багатий,
І пісня щаслива
Пробудиться в хаті.

Заграє дугою
Забута руїна,
І стане весною
Нова Україна!

ВСІ (співають):

Запалали свічки троїсті,
Сповістили людям добрі вісті;
З нами Князь предвічний
І вертеп щорічний
Будуть завжди і в селі, і в місті.

Застеляймо столи килимами,
Хай лунає свято колядами!
Ми ж Господні діти,
Треба нам радіти:
Відчинилися небесні брами!

КОЗАК: Це – і казка, і ява,
Те, що дійсне й уява,
Тут усього доволі:
Перцю, цукру і соли.
Тож беріть по відерцю
Те, що миле для серця.
Доплелося вінець,
Тут і дійства кінець.

ВЕСНЯНЕ ДІЙСТВО

I. ВЕЛИКА П'ЯТНИЦЯ

ДІЙОВІ ОСОБИ:

БАБУСЯ

ДІТИ:

НАТАЛКА

БОГДАН

ВАСИЛЬКО

МАРУСЯ

ТАДЕЙ

СИМОН

ТАЛІТА

РУТА

ІЛЯНА

ЮЛІЙ

ТИРС

ЄВРЕЇ

РИМЛЯНИ

СОМАЛІЄЦЬ (чорношкірий)

ЙОРДАНЕЦЬ (смуглявий, у тюрбані)

АФГАНКА

КОРЕЯНКА (жовтошкіра)

ГОЛОС

АНГЕЛ-ПОТІШИТЕЛЬ

Світлиця. Лава покрита веретою. За столом на стіні ікони під рушником. НАТАЛКА і БОГДАН дивляться у вікно. БАБУСЯ шие.

БОГДАН: Далеко на північ поїхала мати,
Де тюлені й рени, за татком шукати...

НАТАЛКА: Капризна пора ця – краля-весна:
Прийшла до людей, забула за нас.

- БОГДАН: Був татко, як дуб, у кучерях чуб,
А ще, як каштан: високий мав стан.
- НАТАЛКА: Долоні мав щедрі й обличчя ласкаве;
Забрали нам рідного люди лукаві,
Оскаржили батька за дивну провину,
Що вірно любив він свою батьківщину.
- БАБУСЯ: Цитьте, діти! Бог святий у небі
Бачить наше горе на землі.
Він у кожній близький нам потрібі,
А Йому найближчі – ви, малі.
- НАТАЛКА: В засланні там важко караються люди,
І холод з розпукою стукає в груди.
- БАБУСЯ: Вірмо, діти! Під хрестом Господнім
Плаче майже кожна тут сім'я;
Наш народ у страстях ще сьогодні,
Та воскресне завтра в сяйві дня.
- НАТАЛКА: У Біблії сказано просто й правдиво
Про велич чудесну, невідане диво:
Про страсті Господні і день воскресіння,
Про сумнів невірних і віри проміння.
- БОГДАН (до БАБУСИ):
Давно тут нема Святого Письма,
Та в пам'яті в вас той час не погас.
Тому розкажіть про царство страхіть,
Про міць Божих ран і сяйво добра.
- БАБУСЯ: Добре, дітки, я тепер спочину
Й розкажу вам про мале дівча
Й молодого хлопця, римлянина,
Що лиш вірив вухам та очам.
Під Єрусалимом, десь у саді,
Там збирався часто гурт дітей.
Гостював Христос у їх громаді,
І Його любили, як ніде.

Міняються декорації. Садов обгороджений низьким кам'яним муром. Оливкові дерева і кипариси. ДІТИ сидять і стоять малими групами.

ГОЛОС (за сценою):

Назарета любий квіте,
Що проміння розсвіає!
Доокола світ співає:
Будь між нами, світу світе!

Будь між нами, щедрий Боже,
Як троянда неба меркне,
І як день останній смеркне,
Посвяти нам смертне ложе!

Щоб у вічному спокої
З цілим всесвітом у згоді,
Між зірками в хороводі
Ми зустрілися з тобою.

ТАДЕЙ (дивиться кудись далеко):

Ніхто не йде від міста до оселі...
Невже Ісус не прийде тут до нас?
Як довга нить, прядеться тихо час,
І ми якись припишкли, невеселі.

Бо він – світило нашої громади,
Його ласкаве слово гріє всіх,
Сльозу сирітську сушить юний сміх,
І всі ми раді від його розради.

ТАЛІТА: Він навчив нас так багато!
Миттю тут минає днина:
Кожна серед нас дитина
Жде на нього, мов на свято.

Слово в нього – добра рада,
Голос – наче флейта поля.
Він – господар тут у колі,
Ми ж його душі розсада.

ІЛЯНА: Його заповідь – наша найкраща перлина:
То любов до святого Творця в небесах,
І молитва тепер не згасає в устах,
«Отче наш» шепче матір, і батько, й дитина.

ЮЛІЙ: Той муж з Назарету – обманець якийсь, –
Ви вірите сліпо в казки та байки.
Він буцімто голос вертає німим –
То чули і бачили інші, не ми!

Він, буцім, наказує хвилям страшним
Покірно лягати під ноги всім тим,
Що вірять у нього і йдуть по воді, –
Самі теревені! Ви вірте, я – ні!

ТИРС: Юлію, я народився сліпцем,
Не уявляв собі зелені гаю,
Синяви річки, срібла ручаю.
З болів найглибший – незрячого щем.

Він доторкнувся скорботних повік
Дотиком ніжним, як легіт у листі;
Так нас леліють хвилі сріблесті,
Так пестить річка і гладить потік.

Сталося, наче б цілюща роса
Змила безслідно з обличчя серпанок:
Очі уздіри трояндовий ранок,
Поле в колосі та в розквіті сад!

ЮЛІЙ: Ти зваж тільки, Тирсе: твоя сліпота
Насправді, виходить, була тимчасова.
Ніхто ж не лікує потугою слова,
Як діє той знахар чи, пак, шарлатан.

Ще, кажуть, він, ніби, вернув до життя
Якусь сотниківну, що вмерла зарання.
Скажи, не шахрайство таке удавання,
Зміняли природу, порядок буття?

ТАЛІТА: В таємниці провидіння
Ти не глибоко пірнаєш:
Ти не бачив, то й не знаєш
І не віриш. Чи сумління

В тебе смирне і щасливе?
Не бажаєш ти пізнати
Краще всі ті вісті й дати
З них свідоцтво справедливе?

ЮЛІЙ: Якби я десь стрінув воскресле дівча
Й почув з її вуст, що говорять в народі,
Повірів би, може, тій дивній пригоді.
Не вірю однак, що настане той час.

СИМОН (*прибігає*):
Я приношу вам, друзі, сумну новину:
Наш Ісус уже більше не прийде до нас.
Важкий хрест він на гору поніс кам'яну,
Він, добродій людей, наш Учитель і Спас!

ДІТИ стоять приголомшені.

ТАЛІТА: Хто підняв на нього руку?
Хто велів вести на страту
Бога-Сина? То заплата
За його святую науку?

ТАДЕЙ: Невже ця кривда – то веління Бога?
В Єрусалимі – там були і ми –
Стелили люди квіти й килими
Своєму доброчинцеві під ноги.

РУТА: Оспіваний стома піснями
Учитель любий, Син Марії,
Чинив усім добро між нами,
Збудив душі велику мрію:

Хотів, мов добрий наш городник,
Щоб ум і серце нам розквітли,
Щоб свято ми росли до світла,
Бо все святе – душі природне.

СИМОН: В нього мрія висока була лиш одна.
Кажуть учні, що відав страшну свою долю.
Він із Вітцем говорив, він прийняв Його волю
І смиренно пив чашу страждання до дна.

ТАЛІТА: О, який гіркий той трунок,
Що він п'є! Які події!
Чи нема хоча б надії
На Ісусів порятунок?

ГОЛОС:

Чого сумуєш, душе моя?
 Зів'ють для тебе вінок-корону,
 Постелять килим до слави трону,
 Чого ти тужиш, душе моя?

СИМОН: Він молився в саду, забуваючи сон,
 Прийшов Юда тоді з поцілунком лукавим,
 Бо Господній він потай завидував славі,
 І Христа повели на страждання і скон.

ГОЛОС:

Чого ти плачеш, душе моя?
 Ти не самотня: де сліз долина,
 З твоєї крові цвіте калина.
 Чого ридаш, душе моя?

СИМОН: У терновій короні, в багрянім плащі,
 Там батожили Бога в палагі Пілата,
 І тоді відреклися всі браття від брата,
 Що у крові стояв, наче квіт у дощі.

ГОЛОС:

Largo

Чого ти канеш, душе моя?
Це найстрімкіша твоя дорога,
Єдина гідна для Сина-Бога.
Чого ти в'янеш, душе моя?

Глухий грім. Сутеніє.

ЮЛІЙ: Як дивно міняються дня кольори:
Ось небо здавалося золотополе,
Тепер блискавиці нам креше згори.
І хмарами все затяглося довкола.

*Грюкіт грому. Горобина сутінь. Здалека суміш різних голосів. Тиша.
Потім голос флейти.*

ГОЛОС:

Allegro non troppo

Бог хрестознятий, вас освятив
Ласкою неба, мов зорепадом;
Він буде хлібом і виноградом,
Килимом винниць, золотом нив,

ТАДЕЙ: Вже знов зазолотився небозвід.
Це тільки дітям знаки ті збагнути.
І людям знову дітьми треба бути,
Щоб гідний Бога звався людський рід.

ЮЛІЙ: Я тут на подіб'я осики листа
Дрижу: чи це дійсність, чи злуда рожева?
Я бачу осяяні трави й дерева,
Я вірю й не вірю у віру Христа.

Хотів би ознаки Господні читати
На хмарах, на мушлях, на взорах кори;
Невидимий людям ваш Бог угорі,
І як чародійну ту силу пізнати?

ТАЛІТА: Ти не знайдеш Бога в чарах:
Він живе в душі створіння,
Сповненій святим промінням.
Не шукай святе у хмарах!

Я – покійниця Таліта,
Чорної гадюки жертва,
Це мене Христос із мертвих
Воскресив тамтого літа.

Я, що наче квіт зів'яла
В голосіннях дому вранці,
Вечором воскресла, в танці
Життерадісна засяла!

ЮЛІЙ ховає лице в плащ. Міняється декорація.

НАТАЛКА: Бабусю, чи Юлій з тієї години
Став вірним Христові, як божа дитина?
Чи є яка вість про Ісусових друзів?
Чи довго страждали в відчаю і тузі?

БАБУСЯ: Юлій став відтак християнином.
Діти, поборовши перший страх,
За Христом шукали цілу днину
По садах, по схилах і горбах.

Втомлені, спочили там, де вчитель
Перед смертю з Батьком говорив,
Аж з'явився Ангел-Потішитель,
Наче сонце над колоссям нив.

Являється АНГЕЛ.

АНГЕЛ: Христос у могилі спочинув,
Тепер час молитви, покори,
І братнього треба почину,
Коли у людини є горе.

Крізь війни, пожежі й негоди,
Крізь потопи й землетруси
Йдуть діти майбутніх народів,
Що хрест понесуть за Ісусом.

Прийміть їх у страсній годині,
Бо довга тих діток дорога,
Що мають збудити в людині
Праобраз страждального Бога.

Надходить група ДІТЕЙ у народних строях.

СОМАЛІЄЦЬ: Сомалія рідна – колиска мені,
Пусте плоскогір'я, верхи кам'яні.
Весело і вільно, мов птах, я б там ріс
І пас би в саванах овечок і кіз,

Та прийде посуха, як люта змія,
Змете суховія зелене життя,
Я також помру пастушком молодим,
В пустельній постелі минуса, мов дим.

- АНГЕЛ: То тільки майбутнє примар,
 Бо ти не минешся, хлопчино:
 Ти будеш у соняшну днину
 Нам пасти баранчиків з хмар.
- ЙОРДАНЕЦЬ: Я в Йорданії став би жителем,
 І городником, і мислителем.
 Я розвів би там виноградник-сад.
 Аж засвище враз нам чуми коса
 І цілій сім'ї забере життя.
 Я помру від чуми ще малим дитям.
- АНГЕЛ: Ти ангелам неба є брат,
 У небі твій сад-виноград!
- АФГАНКА: Я – з Афганістану,
 Я княжого стану.
 Килим ткати буду
 Славна серед люду,
 Аж війна наступить
 І мій рід погубить.
- АНГЕЛ: Із променів сонця і зір
 Творитимеш вічний узір!
- КОРЕЯНКА: В Кореї прийду я на світ
 Молитву до Будди казати;
 Уломляться люди до хати,
 Урветься низанка літ.
- АНГЕЛ: Все чисте, що пнеться до світла,
 Бог-світло підводить до себе;
 Душі, що в молитві розквітла,
 Розквітло зірницею небо.
- ВАСИЛЬКО: Я в тридцятих, як прийде голодомор
 В найбагатшу комору з усіх комор,
 Скибки хліба до рта не піднесу,
 Як на села наляже смертельний сум.

МАРУСЯ: В Україні пізнаю я білий світ,
Та в Чорнобилі виросте страсний квіт:
Я звивала б вінки, співала б пісні –
Тільки галки закрядуть моїй весні...

АНГЕЛ: Не галки, – гагілки для вас
Готує Господь ваш і Спас.
Не згинете – вічності діти,
Для вас божий рай, щоб радіти!

Надходить ЮЛІЙ.

ЮЛІЙ: Теж дітки невинні несуть важкий хрест
На світі і вчора, і завтра, й сьогодні,
До них прихиляється небо Господнє,
Де образ є змістом і сутністю жест.

АНГЕЛ: Тому пам'ятайте, малята,
Що кожне страждання і горе
Розтане в небесному святі,
Де горе – краплиною в морі.

Сцена темніє.

II. ВЕЛИКОДНИЙ РАНОК

ДІЙОВІ ОСОБИ:

1-а МАРІЯ
2-а МАРІЯ
3-я МАРІЯ
ЮЛІЙ
РУТА
ТАЛІТА
ГОРОДНИК (ХРИСТОС)
АНГЕЛ
НІМКЕНЯ
ПЕРУАНКА
МЕХІКАНЕЦЬ
ВАСИЛЬ
МАРУСЯ
АНГЕЛЬСЬКИЙ ХОР
БАБУСЯ
НАТАЛКА
БОГДАН
БАТЬКО
МАТИ

німі ролі

Голос флейти. ТРИ МАРІЇ надходять з алябастровими вазами.

1-а МАРІЯ: Благословиться вже на світ;
 Золотошатий небокрай
 Невдовзі збудить сонний край.
 Це перший ранішній привіт.

2-а МАРІЯ: Поспішаймо, де сховище скельне,
 Щоби зілля гірке та олія
 Затулили ті рани смертельні,
 Над якими так всесвіт боліє.

- 3-я МАРІЯ: Саван білий, наче сніг,
На Христові страсті ліг.
Плоть свята тепер спочила,
Де незаймана могила.
- 1-а МАРІЯ: Та все ввижається мені
Весна в віночку променистім
Веселим сонцем у вікні
Чи вишнею в новім намисті.
- 3-я МАРІЯ: Також я, немов іду
Не до гробу, в скорбнім болю,
Тільки рвати квіти в полі
Серед мрій і юних дум.
- 1-а МАРІЯ: Що це лежить у борозні?
Це жайворонкове гніздечко
А в нім розписані яечка,
Неначе в казці, як у сні!
- 3-я МАРІЯ: Тут немов саме життя
Шле привіт цієї днини.
Я не бачила години
Рожевішої, ніж ця!
- 2-а МАРІЯ: Я не бачила іншого ранку
У гаптованім світлом серпанку.
Що за пахощі легіт приносить,
Як кадило на роси й покоси!

ТРИ МАРІЇ ідуть далі. ЮЛІЙ, ТАЛІТА і РУТА.

- ЮЛІЙ: Ніхто не спроможний посунути вбік
Той камінь при вході до гробу святого,
Неначе б мав корінь чи хтось його врік.
Лишилися квіти й свічки біля нього.
- РУТА: А, може, прийде хто сюди
До саду вранці та pomoже
Прибрати гідно смертне ложе
Христа, що в гробі там один.

ТАЛІТА: Хочеться мені стрибати,
Мов козулі в ясних горах,
І співати, мов край хати
Жебонить вода прозора!

Я не можу сумувати,
Бо душа моя весела
І думки такі крилаті,
Мов на хвилях каравеля!

РУТА: Це справді дивно, що якраз,
Коли ми всі прибиті горем,
Тобі так весело нараз
І в серці в тебе грає море.

Надходить ГОРОДНИК (ХРИСТОС).

ЮЛІЙ: Ходім попросити, щоб той чоловік
Поміг нам відсунути камінь могильний.
Як бачите, юний у нього ще вік,
Він певно достатньо здоровий і сильний.

(до ГОРОДНИКА):

Простіть за прохання незвичне до вас:
Нам треба двох рук і дорослої сили,
Щоб зрушила камінь тяжкий від могили.
До того не здатний ніхто серед пас.

РУТА: То – учитель наш три дні
Там у гробі кам'яному.
Цих три дні для нас трудні,
Неважливі час і втома.

ГОРОДНИК: Тільки мертвим – свічки та плачі,
Тільки мертвим – бальзам і олія,
Тільки мертвим – до царства ключі.
Бо живим – боже сонце яріє,
Бо живим – у майбутнє кличі,
Для живих вас – тюльпани надії.

- ТАЛІТА: Дивно, як душа радіє
Серед сліз, зітхань і жалю;
Хоч з утрати ми в печалі,
Повертається надія.
- ГОРОДНИК: Хай розтане турбота, як лід,
Бо з весною проміння міцніє
Й залишає в природі свій слід.

Воскресають поховані мрії,
Гіркота обертається в мед,
Коли ласка небесна нас гріє.
- ЮЛІЙ: Чи маємо жити, забувши наш сум
І кривду ворожу, сваволю і глум?
Там терни кололи смуглявість чола,
Там кров пролилася струмком з джерела!
- ГОРОДНИК: Нетривалий дочасности біль,
Безконечне є світло предвічне.
Уся помста – то лезо двосічне.

(благословить ДІТЕЙ)

Хай залишаться вам хліб і сіль,
Хай з долонями дружить мозіль.
А я буду вам святом щорічним.

Прибігають ТРИ МАРІЇ. ГОРОДНИК непомітно відходить.

- 3-я МАРІЯ: Розпечатана могила,
Де Господь наш спочивав;
Тільки саван залишили,
Що Ісуса завивав!
- 2-а МАРІЯ: Чи не військо на наказ Пілата
Його взяло, як гамір затих?
Бо з пророцтва, що в книгах святих,
Задрижали і храм, і палата.

ТАЛІТА: Я не можу сумувати,
І душа моя весела:
Хоче крила розпростати,
Як вітрила каравеля!

ЮЛІЙ: Це справді щось дивне: ми всі не змогли
Посунути камінь при вході могили.
Яка тут таємна ховається сила?
Чи я її зможу пізнати коли?

Здалека тихо долинає:

Христос воскрес із мертвих,
Смертю смерть поправ
І сущим во гробі життя дарував.

3-я МАРІЯ: Що за пісня так зарані
Тут лунає у саду?
Що за щибети весняні
Кришать камінь скорбних дум?

РУТА: Погляньте, друзі, на сліди
Від стіп чужинця на стежині:
У терні стигнуть там ожини!
Це справді найдивніше з див!

Зблизька, голосніше:

Христос воскрес із мертвих,
Смертю смерть поправ,
І сущим во гробі життя дарував!

ТАЛІТА: Це – ознаки нам чудесні:
Тут Учитель був між нами!
Надимається піснями
Синя баня наднебесна!

Разуче світло. АНГЕЛЬСЬКИЙ ХОР:

Христос воскрес із мертвих,
Смертю смерть поправ,
І сущим во гробі життя дарував!

АНГЕЛ: Радійте, створіння Господні,
Ви всі, що Творцеві угодні.
Щорічно тепер, як сьогодні,
Ці дні будуть нам великодні.
По муках, по смертному болю,
Шануючи Батьківську волю,
Ісус завершив свою долю.
Тепер закінчився час жалю!
Як стала зірниця надрання,
Минулося смерти владання.
І сонце воскресло. Осанна!
На плач ваш, на ваші волання!

Дзвони. АНГЕЛЬСЬКИЙ ХОР відходить.

1-а МАРІЯ: Зарожевіли небо й гай,
Налився дзвонами розмай.
Христос воскрес! Природа з ним
Воскресла квітами весни.

2-а МАРІЯ: Хай несеться ця вістка світами
Від порога небесної брами
І потішить людей у скорботі,
Бо безсмертна душа в нашій плоті!

- 3-я МАРІЯ: Він воскрес! Подібно з тьми
Сходить сонце в авреолі,
А з Воскреслим також ми,
Квітнемо, як маки в полі.
- ЮЛІЙ: Біжим сповістити нечувану вість
По місту усьому співаймо з юрбою!
Хай добра новина до сіл і до міст
Надплине, мов радісна хвиля прибою!
- РУТА: Берімо з собою сопілки,
Кимвали, арфи й тамбурини,
Хай наша пісня світом лине,
Сколише трави і гілки!
- ТАЛІТА: Хай веселі хороводи
Заквітчають нам леваду;
Хай братаються до ладу
Покоління і народи!

Потроху з'являються ДІТИ в різних народних строях.

- 3-а МАРІЯ: Що за китиця квіток:
Мак, лілея і бузок!
В різних строях – різні дітки,
Воскресіння юні свідки.
- АНГЕЛ: Хай діти розкажуть сьогодні
Про труд свій і звичай народу,
Бо в кожного, певно, нагода
Прославити празник Господній.
На світі скарбів є багато,
Як срібла в небесній хустині,
Та скарб найцінніший дитини –
Це рідне, прабатьківське свято.
- ПЕРУАНКА: Я – перуанка, сама – невеличка,
Вдягнена в хустку й чотири спіднички.
Знаю, як з тіста ляльок випікати:
Буде ляльок тих для кожної хати.

Також умію майстерно ліпити
Церковці з глини, мальовані в квіти.
Тож кожна ляля в кожную неділю
Піде до церкви, маю надію!

НІМКЕНЯ: А ось німкеня у вашім крузі!
Спідничка в квіти, корсет на блузі,
Годиться й хустка до цього строю,
Віночком коси, фартух з габою.

У нас Великдень – то свято зайця,
Що з шоколади приносить яйця.
Жовтки в тих яйцях – марципанові,
Їх смакувати ми всі готові!

МЕХІКАНЕЦЬ: Я – мекіканець невеликий,
На свята взую черевики,
Зате це пончо на спині
Послужить цілий рік мені.

Я буду майстром, ще й яким!
На дивовижні свічки,
На різні цяці й витинанки,
На кожен смак і забганки.

АНГЕЛ: Тут діток, як бачу, багато.

(До ВАСИЛЯ і МАРУСИ)

Ви також скажіть нам, будь ласка,
Яка серед вас Божа Паска,
Те ваше оспіване свято.

ВАСИЛЬ: Не зуміє піхто розказати вам так, як годиться,
Про Великдень на рідній моїй Україні.
Наче серед зірок найясніша досвітня зірниця,
Найдорожчий цей празник здавен у всьому поколінні.

МАРУСЯ: Будуть дзвони до ранньої зірки весною дзвонити,
І поплине до церкви народ, наче хвилі барвисті,
Променітиме небо, вже світлом воскресним налите,
Кожна яблуна в шлюбнім уборі й порічки в намисті.

ВАСИЛЬ: Білий хліб і свічки, і добро, чим дарує господа,
Понесе до свячення наш люд в урочисту годину.
Заквітчає моріг, усміхнеться довкола природа,
Як побачить щасливу, обновлену, божу людину.

МАРУСЯ: Дітвора біля церкви, як маки з волошками в житі,
Серед ігрищ і жартів, гагілок, танків-хороводів...
Тому варто дожити, щоб дійство таке пережити,
І ще варто людиною бути в моєму народі!

*Сцена темніє. Світло падає тільки на АНГЕЛА і на кімнату збоку,
де сидять БАБУСЯ, БОГДАН і НАТАЛКА.*

АНГЕЛ: Так баби легенда говорить.
І знову Великдень між нами,
З воскресними нині піснями
Всі шерехи кануть у море.

Надходять БАТЬКО і МАТИ. ДІТИ і БАБУСЯ радісно їх обнімають.

Вернувся вже батько до дому,
І дітки, і мати щасливі,
Хоч прийдуть турботи, як зливи,
Та сонце засвітить потому.

Жар-птицею страсна країна
Звела серед капища крила,
У душах дітей її сила
Творити прекрасне з руїни.

Хай вістка до серця промовить:
Вітаймо і звичай, і свято,
Бо тільки душею багатих
Нас доля сьогодні обновить.

Вже скоро і вечір настане,
Вітаймо святкову нагоду:
Дідизна – то цінність народу,
То віно від Бога нам дане!

III. ГАГІЛКА

(Гумореска)

ДІЙОВІ ОСОБИ:

АНГЕЛ-ОБОРОНЕЦЬ
АНГЕЛ-ХОРОНИТЕЛЬ
АНГЕЛ-ДОБРА РАДА

МАР'ЯНА
МАЛАНКА
ГАЛЯ
НАСТЯ

РОМАН
ЮРКО
МИКОЛА
СТЕПАН

БАБА МОКРИНА
ДІД ОХРИМ
СУСІДКА ПАРАСКА
СУСІДКА ЄВДОХА

ХЛОПЧИК
ДІВЧИНКА

ГУРТ ХЛОПЦІВ
ГУРТ ДІВЧАТ
ГУРТ ДІТЕЙ

Майдан біля церкви.

АНГЕЛ-ОБОРОНЕЦЬ:

Як любо уздріти на світі
Країну, полями укриту,
Лісами-рубцями обшиту,
В оселях розмаю та цвіті!

Як любо людину пізнати:
Одверту, сердечну, погожу,
Що садить барвінок та рожу
І білить черешню та хату!

Тут світло воскресне, мов злива.
Мій Боже предвічний! Дай нині
Моїй найлюбішій дитині
Годину по вінця щасливу!

Надходять ХЛОПЦІ і ДІВЧАТА.

ГАЛЯ: Насте, біжим на гагілку!
Сонце зійшло над горою,
Втішене нашою грою –
Любить танок і сопілку.

Насте, не йди, наче хмара!
Нині Воскресна неділя,
Кожна черешня вже біла,
Ти тільки наче примара!

НАСТЯ: Усіх ближніх любити – то заповідь друга, –
Ніби все зрозуміле і дуже просте.
Як любити Юрка, коли він для наруги
Мене тягне за коси й козою зове?!

ЮРКО, що підслухував, підходить.

Та вже не мекай. Хоч би так:
Ти є коза, а я – козак.
Я – жартома, хіба це гріх?
А ти не гедзься всім на сміх!

ДІВЧИНКА:

У моєї писаночки
Узірець дрібненький:
Писаночки – мої дочки,
Я – маленька ненька.

ХЛОПЧИК:

А в моєї писаночки
Коники й качата:
Буду її аж до нічки
По траві качати.

ДІВЧАТА:

А в нашій Галі
Очі як волошки,
Зуби як горошки,
Губи як коралі!

ХЛОПЦІ:

В нашого Степана
Зуби, наче в кабана,
Вуха, наче в кажана,
Макітра погана!

МАЛАНКА: Щодо Степана, то мушу його боронити:
Ум має бистрий і приязню серце налите.
Він сопілкар неабиякий завжди між нами,
Всі ви бажали б бути не раз Степанами!

ХЛОПЦІ:

Ой, Степане, Степаночку,
Візьми собі Маланочку,
Чорнокосу, чорноброву,
Тридцять гусок та корову!

Всі сміються.

МАР'ЯНА (до МАЛАНКИ):

Певно Галя стане Весною:
Галя – краля в нашому колі.
Я її трішки завидую долі;
Хто ж не хоче княжого строю?

МАЛАНКА: Галя – вродлива, та в цьому не стільки заслуги:
В неї наповнені скрині, садиба та слуги.
В неї світлиця аж сяє й багата комора,
Їй аби люстро й кружляти, мов пава, по двору.

Також Романа чей виберуть Князем сьогодні:
Він попровадить Весну в хороводі за руку.
Ціла гагілка правитиме за науку,
Як до Весни залицятися в час великодній.

МАР'ЯНА: Я добра їм бажаю від серця,
Видно вони – призначена пара,
Любі Романові Галині чари:
Кожний черпнув би щастя відерцем.

Декому щастя далось в колиску,
Щастя ллється вікнами в хату;
Іншим доводиться ждати і ждати,
Але не бачити щастя зблизька.

БАБА МОКРИНА (*говорить швиденько*):

Хай не чваниться сусідка Параска,
Ніби то в неї – найвидніша паска.
Тільки побачить мою – обімліє,
З заздрощів зжовкне й позеленіє!
Розчин зробила водою з криниці,
Мій же на справжній свяченій водиці.
Я, мов княжну, свою паску прибрала,
Подібної паски вона не видала!

ПАРАСКА (*насмішкувато*):

Баба Мокрина несе свою паску,
Наче б робила сусідам тут ласку:
З гордощів високо свій ніс тримає.
Краща ось ця тут, кожний це знає!
Копу яєць я в муку замішала,
Над білим тістом молитву шептала.
Виросла паска – ну й справжня дивниця:
Щось наче церква, чи наче дзвіниця!

ЄВДОХА (*зальотна*):

Говіти цілих сорок днів
У Піст Великий нам годиться,
Тому це свято – втіх криниця
Для молодниць, дівчат і вдів.
Бо врешті можна знов гуляти
І мальву в косу заплести,
Ну й з'їсти сиру й ковбаси,
Й сусіда медом пригощати!

(*добуває з кошика писанку і говорить до себе*)

Сусіде любий! Я вам дам
Цю цяцю з вовчими зубами,
Щоб злагода була між нами.
А вовчі зуби – язикам!

ДІД ОХРИМ (*шкандибає з палицею*):

Мокрина в печі вже пече поросля
Обмазане медом і з хроном у рилі.
Великодня жде багатир і босяк,
Бо ж нам не дадуть поросяти в могилі!

ГУРТ ХЛОПЦІВ *ставить «вежу»*:

Ми будуємо дзвіницю
Стрімкобоку, мов ялицю.
Наші хлопці не гуляли
Та підвалини заклали!

Ми будуємо дзвіницю,
Хай нам править за грімницю.
Наші хлопці не ледачі,
Від роботи аж гарячі.

Ми будуємо дзвіницю,
Як увінчану дівицю:
Де віночок, там є дзвони,
Щоб дзвонили на всі гони.

МАР'ЯНА (*до себе сама*):

Ще цей тиждень гуляю зрана,
Потім праця, наука, школа.
Треба так мені, бо ніколи
Не забула б того Романа...

ГУРТ ДІТЕЙ:

У городі – гарбузи,
Баклажани сині,
Розляглися до роси
В гудині на спині.

У городі огірки
Та смугасті дині:
Огірки то – парубки,
Дині – господині.

ГУРТ ДІВЧАТ:

Ми плетемо руту і любисток
Аж до ранку:
Повеземо червоне намисто
В подарунку:
Хочемо на свята
Весну заквітчати
Серед ринку.

Усміхнеться Весна довгокоса,
Мов береза,
Принесе нам і сонце, і роси,
Срібнориза.
Зацвіте нам доля,
Сад, господа, поле,
Наче рожа!

АНГЕЛ-ХОРОНИТЕЛЬ:

Як вам не соромно, бабо Мокрино,
Заздрісним оком міряти паску!
Краще прохайте від Господа ласки,
Щоб благодать слав на дріб і маржину!

РОМАН (до МИКОЛИ):

Та красуня, мов знята з ікон,
Що самотньо стоїть, несмілива,
Мабуть – привид, чи казка, чи сон;
Я віддав би їй дійсність, щасливий.

МИКОЛА:

Мар'яною зветься та панна.
Для мене вона – заповажна.
Всі хлопці до неї уважні,
Та їх і не бачить Мар'яна.

Сирітка вона, небагата.
Весь спадок то – стан, мов ялиця.
Працює весь рік у столиці,
Сюди приїжджає на свята.

РОМАН (дає писанку МАР'ЯНІ):

Суть глибока в дарунку малім:
Тут барвінок на писанці в'ється;
Хай барвінок на вашім чолі
У весільний вінок заплететься.

МОКРИНА (до ПАРАСКИ):

Люба сусідонько, хочу признати:
Паски, як ваша, – ніде не видати:
Наче коштовна княжа корона!
Справді, хоч бий перед нею поклони!

ПАРАСКА:

Що ви, сусідонько, це ж небилиця:
Ваша тут світиться, наче грімниця.
Що за зозулі в хрещатім узорі!
Їй заспівають «осанна» на хорі!

ГУРТ ДІВЧАТ:

Andante *Fine* * *d.c.a.*

Не журися Семене, Семене
Чи твоє подвір'я метене:
Хочеш жити в щастю,
Бери собі Настю!
Не журися Семене, Семене!
Не журися Семене, Семене,
Чи твої коноплі прядені.
Бери собі Настю,
Будеш жити в щастю!
Не журися, Семене, Семене!

ЮРКО (покривляється):

Andante *Fine* * *d.c.a.*

Оближися, Семене, Семене:
Настя піде за мене, за мене!
Випий меду мірку,
Бери собі Ірку!
Не журися, Семене, Семене!

Всі сміються.

МОКРИНА (дивиться на небо):

Ангеле, в мене – найкраще гісто,
Світить довкола на ціле місто!
Ти сам це в небі найліпше знаєш:
Наче палата, ця паска ся!

ПАРАСКА (до себе):

Правда, Мокрина – гідна й заможна,
Та щодо паски – я переможна!
Ніде не знайдеш такої паски,
З раю неначе чи наче з казки!

ГАЛЯ (до МАЛАНКИ):

Хто буде Князем, Маланко?
Чи не Роман із столиці?
Той книгоїд білолиций,
Видно, читав до світанку.
В нього розмова про коло,
Конус, трикутник і кулю,
Він ні до вил, ні до гулів –
Я вже волю Миколу...
Хочу тобі щось сказати,
Тільки таємно, на вухо,
Щоб тут ніхто не підслухав,
Потім біжи між дівчата!

(шепче на вухо МАЛАНЦІ, яка біжить до гурта ДІВЧАТ і
перешіптується з ними)

ГАЛЯ (дарує писанку МИКОЛІ):

Писанку цю я писала,
Як рання зірка засяла.
Ось пас грабельок довкола:
Газдою стане Микола!

ГУРТ ХЛОПЦІВ:

Їде буланий з сідельцем златим
Нашого пана,
Нашого пана серед палати,
Князя Романа!

ГУРТ ДІВЧАТ:

Весна прекрасна, панна Мар'яна –
Княжна між нами.
Весна прекрасна сьогодні зрана
Пішла лугами.

МАР'ЯНА стоїть здивована. ДІВЧАТА беруть її в коло.

Пішла до церкви на Воскресіння,
Коли світало,
На її коси вінок з проміння
Зоря поклала.

У церкві стала перед ікони,
Молитву каже,
Як вийшла з церкви – князь у короні
І військо княже.

РОМАН:

Прийми цей перстень, Весно прекрасна,
Княжно Мар'яно!
Тебе чекає палата ясна
Сьогодні рано.

Ходи зі мною, де вічне світло
І спів пташиний,
Бо нині щастя для нас розквітло,
Моя княгине!

РОМАН одягає МАР'ЯНИ перстень на палець і вінок на голову та бере її за руку. Вони ведуть хоровод.

ГУРТ ДІТЕЙ:

Іде Весна між лугами
У новім віночку,
А за нею стрічечками
Юні ластівочки.

Іде Весна до палати,
Де стрункі сосонки,
Там їй будуть щебетати
Щиглі й жайворонки.

Гагілочко-весняночко,
Задзвени по полі,
Бери собі писаночку,
Дай доброї долі!

ДІД ОХРИМ: І ми, юні хлопці, вітали Весну,
Майдан, луг і нива були наша хата,
А вулиця, завжди в розваги багата,
Гостинна для співів про косу рясну,
Про лиця, мов мальви, і стан, мов лозу.
Як скоро минають і весни, і зими!
Сьогодні лиш ронимо вдячну сльозу,
Що ми колись також були молодими!

ВСІ:

Andante

Будь між нами, Весно віковічна,

Будь між нами!

Золотися в злагоді піснями

Віковічно!

Хай просякне благодатна сила

В наше поле,

Щоб високу долю шелестіла

Нам тополя!

АНГЕЛ-ДОБРА РАДА:

Обнови треба цій країні:

Настала вже година взнесла!

Стрясім весь порох буднів нині:

Христос воскрес! Земля воскресла!

ЛІТНЄ ДІЙСТВО

Купальська казка

I. ЦВІТ ПАПОРОТІ

ДІЙОВІ ОСОБИ:

НАДЯ
ЛЕСЯ
ОРИСЯ
ЮРКО
МИХАСЬ
ОСТАП
МРЯКА
АРІДНИК
ЛІСОВИК
КНЯЗЬ
КУХАР
СЛУГИ

Ліс із рідкими деревами. Група ЮНАКІВ.

НАДЯ: Вже літо кожен день позолотило
І кожна ніч – усмішка на устах.
Старий каштан палає у свічках,
І навіть дощ – немов святе кропило.

По кронах легіт легінем стрибає,
Над плесом – верб зелений хоровід,
Сміється в авреолі Божий світ,
І ліс і поле розцвітають раєм.

ЛЕСЯ: Як любо по лісу ходити.
Збирати чорниці, малини.
Це віха не тільки дитині,
Бо червень – не грудень сердитий.

В гушавині, над потоком,
Дозріли вже личка суниці;
Для спраглих тварин срібнолице
Джерельце виблискує оком.

ЮРКО: Кажуть, що в ніч під Івана-Купала
В дебрах десь папороть дика цвіте...
То для відважних уже не дітей
Виклик для різних пригод – небувалий!

Треба ту квітку чарівну зірвати;
Вона як священний якийсь талісман
Охороняє від ниціх оман
І обіцяє дари пребагаті.

ОРИСЯ: Нині – Свят-Івана,
То – купальське свято,
То ж біжим зарані,
Де квіток багато,

Де росте любисток.
Різних зел доволі –
Папороть вогниста
Певно в їхнім колі.

МИХАСЬ: Не так легко ту квітку знайти,
На виду не буває людині,
То з'явиться погідної днини.
То мигне, мов метелик, за тин.

Хто зуміє ту квітку здобути,
Той завершить нечуваний чин,
Наче витязь-герой, сам один
Переборє всі труднощі люті.

ОСТАП: Дивна якась самота розляглася по лісу:
На стовбурах ніде дятел-коваль не стукоче,
Змовкло сивих зозуль рахування пророче,
Співи дроздів не прорізають тиші зависи.

Якось незвично сьогодні в зеленому храмі...
Вам не здається? Чи тільки я сам помічаю?
Сумно киває наш ліс ялиць хоругвами.
Це не такі лісові, серед літа, звичаї.

ОРИСЯ: Справді, де поділись
Ті співучі птиці?
Наче понімили
Дрозди та синиці.

Мовчить шпак у саді,
Жайворонки в полі...
Невже всі – не раді?
Невже всі – в неволі?

НАДЯ: Поволі синє небо вечоріє,
Темніє серед лісу наша стежка,
І повний місяць скоро зазоріє
Крізь крон високих плетену мережку.

ЛЕСЯ: Я бачу: там блимає свічка,
Чи світить трухлявини сірка.
А, може, виблискує річка,
Сміється до першої зірки.
Чи, може, якийсь подорожній
У темряві стежки шукає?
Невже він сказати спроможний,
Що діється в лісу і гаї?

МРЯКА (в довгих, сірих шатах):
Біжіть сюди дітки!
Тут – чарівна квітка,
Блимає, моргає
Долі водограєм.
Хто бажає нині
Блага всій родині,
Мусить цвіт зірвати
На купальське свято.

ЛЕСЯ: Здається, що темрява має...
Не бачу нікого, лиш чую
Той голос, як звук водограю,
Що добру нам долю віщує.

ЮРКО: Той голос – не ніжний струмок-водограй,
То звук водоспаду в провалля глибоке.
На кожен свій крок серед лісу вважай:
Не бачить урочищ довірливе око.

МРЯКА зникає.

ОСТАП: Чую: тут близько тріщать галузки, чи то кроки.
Може, нас здибає тут наш знайомий лісничий.
Певно розкаже, що знає про ліс цей широкий.
Всякі легенди, казки й лісові таємниці.

АРІДНИК (*підлесло*):

Добрий вечір, любі діти!
Я – тут дома й дуже радий
Разом вас усіх зустріти
Для розваги та поради.
Знаю добре всю дівтору.
Що шукає щастя-долі.
Має ліс таку комору,
Там скарбів – як зілля в полі!
То печера, де опришки
Срібло й золото ховали.
Треба лиш відваги трішки
Й заслужити міх похвали...

МИХАСЬ: Не потрібна порада твоя.
Про печеру чував я багато
Там отруйні зміюки. Ніяк
Не заманюй скарбів там шукати!

- АРІДНИК: То – лиш плітки, повні злоби,
Поговірки нерозважні,
Боягузам до вподоби,
Негодящі для відважних!
- ЮРКО: Ти – лихий дух. Нам задум твій – ясний.
Хочеш нас золотом-сріблом купити.
Ми не опришки й достаточо щасні
Рано помітити чорта копито!

АРІДНИК зникає.

- НАДЯ: Якась мара волочиться за нами,
І ворогом здається кожен пень.
Хай би з'явився хтось без теревень,
Без хитрих рад, а з добрими словами.
- ЛІСОВИК (*дід з костирем*):
Який біс вас під вечір до лісу погнав?
Це не час щоб по ночах збирати малини!
Небезпечна для юних тут кожна хвилина,
Це не місце спокійне для гулів-забав!
- НАДЯ: Дідусю, няня нам розповідала,
Що папороть цвіте лиш раз у рік:
Шукає її кожен чоловік
У ніч на Свят-Івана, на Купала.
І ми пішли за квіткою шукати:
Це наша мрія в цей непевний час
Для рідної країни, і для хати,
А також, у майбутньому, для нас.
- ЛІСОВИК: Добре знаю, якими бувають ті мрії юначі!
То забаганки різні, з марною витратою днів;
Вам здається, що все в цьому світі існує, неначе
Й сотворене тільки для ваших бажань і смаків.

Ви не вмієте мудро дарунків життя цінувати,
Ви руйнуєте гнізда, пустошите грядку і сад,
Розбивати, ломити, ялозити завжди завзяті,
Ви – нащадки руїни, вам зовсім обридливий лад.

ОРИСЯ: Тут – багато теревень
Нас оскаржує нізащо:
Кожен з нас проводить день
І весело, й роботящо.

Вранці я до школи йду,
Добре вчуся – кожен знає!
Чи танок, чи коляду
На сопілці вам заграю.

Я співаю цілий рік
Там на хорах, у неділю...
Чи співати, може, гріх?
То – сваволя, чи безділля?

ЛІСОВИК (*засоромлений*):

То, доню, не гріх, не порок, то ніяка провина,
То – небесне уміння, велика божественна дань,
Вона вміє підносити дух понад море страждань,
У високі хороми, де домує лиш птах і людина.

НАДЯ: А я, в дозвіллі, радо вишиваю
Доріжки, обруси та рушники;
Всю хату різнобарвно заливає
Послушна голка вправної руки.

ЛІСОВИК: Різноквіття роз'яснює душу на протязі літа,
А зимою без квіток заступить їх нам вишиття.
Воно часто заквітчує людям безбарвне життя,
Наче післанець неба, учить малим щастям радіти.

ЮРКО: Говорять, що з мене – шахматний мастак,
Напевно, воно перебільшене трішки,
Бо радо беруть мене друзі на смішки,
Хоч гетьманом був уже й простий козак.

- ЛІСОВИК: Шахівниця – то здавна поле безкровної битви,
Там вирішує ум, ніколи гармата, чи кріс;
На вершині стоїть тільки той, кого розум підніс;
Бистра думка спосібна грача теж без шаблі побити.
- МИХАСЬ: З давен днів майструвати я рад:
Скриньку, рямці, чи навіть полицю.
Направляю теж кожну дрібницю
Бо дідівська хатина – стара.
- ЛЕСЯ: Я шию, латаю, гачкую,
Плету гердани, ніби коси;
За тиждень, як гарно попросиш,
Шість кіп писанок намалюю.
- ЛІСОВИК: Хто з вас у малому буває господар успішний,
У великому ділі також господарем буде.
Поважають у світі такого поважані люди
Бо в ганьбі і презирстві всілякі вигідні та пишні.
- ОСТАП: Я ще юнак, але буду колись чоловік,
А для душі, для ума слід багато читати;
Прямо провадить поезії слово крилате,
Опромінює нам існування сьогодні й вовік.
- ЛІСОВИК: Як то мило зустрінути тут, у зажуреній гущі,
Юнаків, що різняться від тих, що колись я здибав,
Що не ласі на скарб, не шукають порожніх забав,
І в довкола ворожому світі веселі й тямущі.
Ви шукаєте тут серед лісу на святі Купала
Диво-квітку, що завжди втікає від людських долонь,
А та квітка давно вже у ваших серцях запалала,
Не шукайте її, бережіть тільки квітки вогонь!
- НАДЯ (*радісно*):
Ми папороті цвіт несемо скрито!
Які багаті ми! За щедрий дар
Годиться добрим ділом відплатити,
Комусь дарити пільгу від страждань.

- ЛЕСЯ: Чудово було б цьому лісу
Віддати співучі гортанки,
Щоб радісні звуки від ранку
Дзвеніли крізь темні завіси.
Вам певно відомі, дідусю.
Усі лісові таємниці.
Скажіть, де поділися птиці?
Чи згинули, може, в посусі,
Чи повинь усіх потопила?
Чи, може, їх вигубив голод?
Хоч тут, на деревах, не голо,
І ягід розмножилась сила.
- ЛІСОВИК: То не спека побила моїх дорогих співаків,
І не повинь, не голод, а тільки пиха і жадоба.
Цього лісу господар є князь молодий, що велів
У клітки замикати, що тільки відкриє тут дзьоба.
- ОРИСЯ: В нас – відвага й сила,
Ось луна нізвідки,
То чарівна квітка
Стежку освітила!
- ЮРКО: Як нам у серцях диво-цвіти ростуть,
Ми здатні на діло, як справжні герої.
З нас будуть сміливі захисники-вої,
І звільнимо птаство з невірницьких пут!
Тож поспішаймо, коштовний наш час,
А в товаристві пригода нам мила!
Місяць тут править за добре світило,
А лицарський намір-дороговказ!
- ЛІСОВИК: Ви освітлений знайдете замок на чорній горі,
Ця доріжка крута поведе вас успішно до ціли.
Не лякайтесь можливих пригод, будьте певні та смілі,
І відважно ступайте на замка холодний поріг.

Хто зуміє князівські гординю й пиху подолати,
Хто зуміє віддати птахам цих дерев балдахин,
Тих навіки прославлять концерти їх друзів крилатих,
І в літописі крон занотований буде їх чин.

ЛЕСЯ:

Ми щиро вам вдячні за раду
І вірмо, що в кронах уранці
З гортанок сьогоднішніх бранців
Лящатиме втіха й розрада!

II. КНЯЖИИ ЗАМОК

- ОСТАП: Ось ми прийшли до порога зловіщого замку,
Всюди ростуть бур'яни, навіть стежка заросла.
Добре, що місяць світив, а то ми до ранку
Були б ткачами на сміх, без човника й кросна!
- ОРИСЯ: Тут довкола – сумно.
Ні клюмба, ні грядки.
Це якісь безумні
Замкові порядки!
- ЮРКО: Може, цей князь не цінує краси,
Може, не любить квіток аромату,
Може, воліє багнет і гармату,
Крик вояків і салюти яси?
- ЛЕСЯ: Не буде звичайна дрібниця
Пізнати все скрите довкола.
Де горище тут, де пивниця
І птаство нещасне в неволі.
- МИХАСЬ: Може, спить уже князь, тож потиху
Розшукаймо в'язницю з пташками,
Бистро скінчимо з варварським лихом
Й заберемо всіх бранців із нами!
- НАДЯ: А, може, таки краще зачекати
Господаря і мати з ним розмову?
Хай він почує нашу щиру мову
Та дії передумає завзяті.
- Бо людське серце – наче сім'я рожі:
Засвітить сонце, дощ покропить землю,
Проснеться бильце з чарів підземелля
І розвиває келихи прегожі.

КНЯЗЬ (*надходить*):

Хто посмів зайти до мене
Без господаря запросин?
Чи то свято небуденне?
Чи весілля, чи виноси?

ОСТАП: Ми тут прийшли з проханням великим до вас:
Щоб ви розпустили з кліток усе птаство на волю.
Весь ліс засумований; музика гине в неволі,
І як святкувати нам свято Купала якраз?

КНЯЗЬ: Що обходять мене там
Ваші свята, чи розваги?
Хто сказав вам, що я дам
Просьбі тій якусь увагу?

Я – господар тут. Крилаті
Цього лісу лиш одного
Мають співом прославляти:
Пана-князя, й більш нікого!

ОРИСЯ: Що за небилиці!
Та скажіть одразу:
Слухаються птиці
Грізних тих наказів?

КНЯЗЬ: Ще мовчать усі в безділлі,
Але певно незабаром,
Наче на якимсь весіллі
Ясно заспівають хором.

ЮРКО: О, не чекайте такої хвилини!
Радо на гілці співає пташня,
В клітці для співу тіснина страшна,
Мріє про волю нещасна пташина.

КНЯЗЬ: Хто посміє мене вчити?
Я – господар власних дій.
Сам – шахіст я знаменитий,
Ти не підеш на двобій!

- ЮРКО: А хто вам казав, ніби я боягуз?
Бо тішуся щиро на герць шахівниці.
Хоч я ще школяр, мій ум не загруз.
Як виграю, може, не буде дивниця.
- КНЯЗЬ: Ти – шмаркач зеленодзьобий
Хочеш майстра побороти?
Хай затрублять княжі труби
Про господаря доброту,

Що годиться грати шахи
З початківцем нерозумним,
Бо розсудливі та умні
Знають міру переваги!
- ОСТАП: Все ж таки, може, годилося б трубам заграти
Аж коли битва скінчиться, а не на початку;
Завжди бувають в історії різні випадки,
І, часом, сподіваний витязь мандрує за ґрати...
- КНЯЗЬ: Слуги! Принесіть з полиці
Самоцвітну шахівницю
І фігури срібно-золоті,
Хай докажу цій голоті!

Але, щоб не говорили,
Що програли, бо голодні.
Що я виграв від безсилих,
Я їм пир зроблю сьогодні.
- (до СЛУГ):

Тут поставте стіл, на столі
Все потрібне для бенкету:
Всяких страв, ще й перцю й солі.
Щоб ясна була кебета!

ОРИСЯ (до ОСТАПА):

Що за дивовижні
Замкові звичаї!
Князь нас, наче нижніх,
Тут за дурнів має!

СЛУГИ *накривають стіл для бенкету.*

КНЯЗЬ (до КУХАРЯ):

Зрадь моїм гостям сьогодні
Цього пиру таємниці,
Щоб затямили дрібниці
Вибраним смакам угодні.

КУХАР (*гордо*): Тут – розсіл із огірків,
З маком сироїжки,
Тут суфлет зі слимаків,
Паприка й горішки.

Є ще мелені пструги,
Чоколяда з перцем,
Є з печінки деруни
Й кава з оселедцем.

ЛЕСЯ: Правдоподібно, князю ця їда
З присмаками добірними угодна.
Однак у мене є одна біда:
Буваю часом зовсім не голодна.

ОРИСЯ: Всі ми по дорозі
Ягідки збирали.
Так понаїдались –
Їсти більш не годні.

КНЯЗЬ: Посідайте хоч до столу
Випити по чашці чаю.
Я радітиму з престолу,
Що гостей у себе маю.

(ДО СЛУГ): Тарілки всі позбирайте,
Баняки, ложки і решту,
З чаєм і коржем не гайтесь,
Бо пішлю вас до арешту.

СЛУГИ приносять чайник і чашки.

А мені мій трон потрібний:
Тільки з нього я приймаю
Тут гостей, і в шахи граю,
Бо з престолу так вигідно.

(до МОЛОДІ): Щоб не сісти на підлогу
Слід поглянути, чи крісло
Має всі чотири ноги
Й не розчахнуло, як тісто.

ОСТАП: Стіл цей – хисткий. Чашки цокотять між собою,
Уважайте, щоб чай не поллявся, випадком, на нас.
На коржі та чаї будуть слухні нагода і час,
А тепер домовлятися слід про умови двоюю.

КНЯЗЬ: Отже добре. Як програю
В цім бою на шахівниці,
Розпустити обіцяю
Всіх птахів з нутра в'язниці.
Як заблисне, без нагути,
Княжа зірка перемоги,
Будуть з вас князівські слуги,
Ще й без права на вимоги.

СЛУГА (*прибігає*):
Ой, нещастя! Княжий трон
Зовсім мишами зайнятий!
Гніздиться там весь загон
І сто двадцять мишиняток!

КНЯЗЬ (*тупоче*):

Де подівся кіт Мурлика
Чорний поліцай придвірний?
Він дістав медаль велику
За довір'я та за вірність!

СЛУГА: Він не завжди тут ночує,
І за дня в похміллі спить,
А як збудиться на мить
Ловить мухи, шпацирує..

КНЯЗЬ: Ось які мої піддані!
Жити князем – чисте горе!
Щастя те, що я – проворний
Та й у шахах нездоланний.

То ж сідаймо тут на лаву:
Княже місце тронем стане.
Так ділає честь і слава
За написаним законом

КНЯЗЬ і ЮРКО сідають до гри.

МИХАСЬ: Ще побачимо, чи шахівниця
Доброзичлива князю ще й нині.
Наче колесо – щастя людини,
Не відоме знанню рахівниці.

ОРИСЯ (*до ЛЕСИ*):

Це – нагода знаменита,
Щоб невинною ігрою
Гордощі чванька зломити.
Що напущений героєм.

ОСТАП: Кожне змагання то – кінь без поводя й без острогів;
Тихо до гри приглядаймося молившись у духу
За справедливу наших птахів перемогу,
Щоб не надувався цей князь, мов горда ропуха.

- КНЯЗЬ: В мене вої небували,
Їм віщується одразу
(Без супернику образи)
Баль гучний у княжій залі.
- ЮРКО: В мене ще військо стратегії вчиться,
Може , однак, з нього учень хороший,
Бореться мужньо за спів, не за гроші.
Це – ідеал, не якась небилиця!
- КНЯЗЬ: Так говорить лиш дурак.
Часто гинуть ідеали
Від потужної навали:
Ось пропав тобі пішак!
- ЮРКО: Смерть пішака – не новина в бою:
Часто в противника сила – ведмежа;
Але вважай на твердиню свою,
Вже недоступна звалилася вежа.
- КНЯЗЬ: То ще байка, не кінець.
То не темрява, лиш тінь.
Ось тобі загинув кінь,
Ти який тепер їздець?
- ЮРКО: О, без коня воювати погано,
Як це боляче кіннотникам нам...
Певно болить також вістка мось-пану
Тут про загибель свого бігуна?
- КНЯЗЬ: Нездарний панцир металевий!
Тепер мені – суцільний крах,
Та я візьму ще королеву
І переможно кликну: шах!
- ЮРКО: Не прощу я тобі насміхань і сваволі,
Бо для мене, ти князю, не брат і не сват.
Хай птахи защебечуть урешті на волі:
На весь замок усім об'являю: шах-мат!

ДРУЗІ вигукують і радісно обступають ЮРКА.

КНЯЗЬ (*оголомшений*):

Я не виграв? Я програв?
Чи цей вирок то покара,
Бо я жив ловивши гав,
Залишившись нездара?

Хтось мудріший переміг
Пана-князя цього замку...
Буду людям тут на сміх
Від світанку до світанку...

ЛЕСЯ: Ніхто з нас не буде сміятися з тебе,
Бо гра то – забава. Раз виграєш ти,
Раз виграє інший. І так воно треба.
Не добре собі лиш тріумф берегти.

КНЯЗЬ: Як тут сумно серед тиші
Між нещирими рабами...
Вже мій трон погризли миші,
Замок весь між бур'янами,
Ломиться і дреться посаг,
Просить догляду, направи,
А пан-князь, задерши носа,
Носить чоботи діряві...

МИХАСЬ: Приведемо, ми вдвох, до порядку
Все поломане й гідне направи,
То ж берімся охоче до справи:
Миймо вікна, виполжймо грядку!

НАДЯ: У всьому ми до помочі готові,
Щоб відживити твій завмерлий дім,
Щоб радість молода буяла в нім,
І тут рясніли квіти кольорові.

ЛЕСЯ: У тебе в замку куховари
Не знають що і як варити.
Так виглядає, що нездари
Привикли до їди в кориті.

Я радо дам їм кілька лекцій,
Навчу їх приписів-законів,
Щоб не мішали оселедців
З родзинками та цинамоном.

ОСТАП: Ми залишаємось друзями. Будемо раді
Знати, що ти віднайшов у житті рівновагу,
Що від усіх заслуговуєш тільки повагу.
Що ти й садиба твоя повернулись до ладу.

КНЯЗЬ: Хочете мене лишати?
Ні, беріть мене з собою,
Хай з веселою юрбою
Проведу купальське свято!

І птахи хай нам щебечуть
У зеленім верховітті
Про те серце молодече,
Що найбільший скарб у світі!

ОРИСЯ: Це якась чарівна ніч,
Бо прорвалася загата.
Камінь повалився з пліч.
Нумо, друзі, святкувати!

- СПІВ: В тебе в саду
 Чаром-вогнем
 Рожа росте.

 Нині прийду,
 Розсію сум
 Наче росу.

 Рожу зірву,
 Плине вінок
 Хвилі вином.
- ЮРКО: Наша країна на пісню багата;
 В горлі народних своїх співаків
 Мудрість ховає з давніх віків,
 Слухай, що хоче тобі передати.
- НАДЯ: Я добре чую пісню. Зберігаю
 Її слова із музикою в серці,
 Немов молитву, що остерігає
 Наївну молодь з досвідом у герці.
- КНЯЗЬ (*ображений*):
 Я – не тигр не лев, не рись,
 Що бажає смерть газелі.
 Хлопців інших бережить,
 Ще й запрошень їх веселих.
- ЛЕСЯ: Ходімо віночки звивати:
 То – наше купальське похмілля.
 Ми раді сьогодні дізнатись.
 Кого з нас чекає весілля.

 Це справа – таємно-дівоча,
 Нам хлопців до неї не треба.
 Вони до насмішок охочі,
 Не вірять у вироки неба.

МИХАСЬ: Ви не мішайте небо й забаву,
Ясно признайтесь тут до гріха,
Бо притаманна дівчатам слава
Хлопця зловити на жениха.

ОСТАП: Тут безпартійність годиться чесній людині:
Також і хдопця не раз кортить заманити
В хитре сильце, чи на вудку, майбутню дружину.
Вигадки серця понад усе знамениті!

КНЯЗЬ: Але небо має право
На своє останнє слово:
Перетворить лиш забаву
В дійсне явище чудове.

СПІВ: Росте троянда
В моєму саді
Ясна принада.

Розквітла панна –
Шовкова рожа
Ласкава, гожа.

Дозріла рання
Яра пшениця
Рожеволиця.

КНЯЗЬ: Голос пісні – голос долі,
Треба слухати уважно.
Розглядатися довкола,
Щоб зробити вибір важний.

МИХАСЬ: Хай радіють вінками дівчата.
Ми обмазані дьогтем колеса
Запалімо, щоб схилом качати
Аж до річки святкового плеса.

НАДЯ: Усі веселі, я одна сумна,
Вже радість відцуралася від мене.
Той князь не сходить дівчині з ума,
А в дівчини колосся ще зелене.
Колись дозріють золоті жнива,
Але ще треба вчитися і ждати.
Нехай моя надія молода
Спокійно бережеться в рідній хаті.

ОРИСЯ: Хто нині піймає
Віночок із хвилі,
У шлюбнім розмаю
Бере собі милу.
Пливи, моє зілля
Уздовж оболоні
На щасне весілля
У щирі долоні.

ЛЕСЯ: Орисю, я чула достоту,
Як сповідь у пісні розляту,
Що в тебе з дитинства охота
Як мавка по світу гуляти.

ОРИСЯ: Я мавкою в цвіті
Гуляла б охоче.
Якби не привітні
Остапові очі.

ДІВЧАТА сміються.

КНЯЗЬ: Княжий замок зберігає
Княже злото, княжі шати,
Щоб за предківським звичаєм
Теж княгиню прикрашати.

МИХАСЬ (показує на НАДЮ):

Однак та княгиня ще ходить до школи,
І напевно не ласа на золото-срібло.

Не лови тепер гав, в тебе замок і поле,
Приведи до порядку родинне добро.

Через рік, через два, на Івана Купала
Буде кожен з гурта вже дорослий жених,
Бо тепер нас чарує весела забава,
Доки ватра горить, доки спів не затих.

КНЯЗЬ (до НАДІ):

Я чекатиму на тебе.
Дівчино, моя надіє:
Будеш як зоря, як мрія
Серед будня в чистім небі.

А перстеник цей мосяжний
Хай пригадає щоднини,
Що існує правда важна,
То – призначення людини.

НАДЯ: Плекатиму спокійно ясну мрію,
Бо знаю: все записане в сузір'ях:
Перстеник буде символом довір'я,
Що серце й ум розквітнуть і дозріють.

ОСТАП: Часом їздець – без сідла, без віжок і остроги
Радий не слухати щирих казань остроги.
Губить по різних вибоїнах срібні підкови,
Зовсім глухий на поради мудрої мови.

ОРИСЯ: У ніжних шатах
Троянда зарані.
Навчитися ждати –
Велике завдання.

ЮРКО: У молодих так багато завдань,
То – здобування висот, або далей.
Хто з нас осміює ті ідеали?
Хто з нас без цілі, без мрій-сподівань?

ЛЕСЯ: Добудемось також до ціли.
Автобусом, пішки, трамваєм.
Щоб тільки стриміти зуміли
Як довго ця юність триває!

МИХАСЬ: Через ватру стрибаймо дозвільно,
Це наш час безтурботних пісень!
Залишімо всі чари весільні
На зажурений завтрашній день.

ПІСНЯ: В моім городі.
В усій уроді
Розквітла рожа.
Немов світило
На личко миле
Вона похожа.

Посеред зілля,
Мов на весілля,
Рум'яна, гожа.
Аж по вигоні
Заграють дзвони,
Зорить погожа.

Літнє дійство

The image shows a piano accompaniment for a song. It consists of two systems of musical notation. Each system has a treble clef on the top staff and a bass clef on the bottom staff. The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is 3/4. The first system contains 8 measures of music, and the second system also contains 8 measures. The music is written in a simple, folk-like style with chords and single notes.

Стоїть в рочиста
В росах-намістах
Зориста, Божа.
В моїм городі
В усій уроді
Розквітла рожа.

ОСІННЄ ДІЙСТВО

ДІЄВІ ОСОБИ:

ДІВЧИНА
КЛЬОВН
БАЛЕРИНА
ЧАРОДІЙ
ПРОДАВЕЦЬ
КУПЕЦЬ
ХЛОПЕЦЬ
МІНЯЙЛО
КВІТКА
ЦВІРКУН
СМЕРТЬ
ЗАПОВІДАЧ
КОРОЛЬ
РІЧКА
ВАТРА
ВІТЕР
БАБУСЯ
ДІТИ

I. ЦИРК

ДІВЧИНА: Вже осінь позбирала всі скарби
І понесла до клуні й до комори,
Дарами наповняючи торби
Усім, у кого цілорічне горе.

Годиться поспішати, бо зима
Б'є костуром старечим нам у двері,
Щоб огорнути в сірий свій туман,
І сісти поруч з нами до вечері.

Я теж свої марні скарби несучу
В полатаній, конопляній торбині
Цим плаєм через ранішню росу, –
Усе з моїх старань, що маю нині.

Хай мій дарунок через перевал
Від мене прийме молода людина,
Й у верховітті залящить хорал:
«Завершена одна робоча днина!»

КЛЬОВН (*виходить із шатра*):

Ранішня зоре,
Світиш над плаєм,
Сонні ще гори,
Сонце дрімає.

Ранок – холодний.
Роси, як сльози,
В неба безодні
Бліднущі рози.

В цирку – весело,
Теплий притулок,
Сміху оселя,
Гамір, мов вулик.

Жестом запрошує ДІВЧИНУ.

ДІВЧИНА: О, я хотіла б побувати в цирку,
Там мусить бути кожному цікаво:
Штукар з кишені витягає зірку...
Та в мене, бачиш, нині пильні справи.

Я мушу свій доробок передати
Отій єдиній на землі країні,
Де вишні розцвітають біля хати,
А хата піднімається з руїни.

БАЛЕРИНА (*виходить із шатра*):

Також завтра ще день.
Не спішися, побудь!
Серед танців, пісень,
Хай турботи майнуть!

Пиймо келих життя,
Мов би чашу святу!
Час минає, затям,
То ж хвилину рятуй!

ДІВЧИНА: І справді, як розвіялись роки, –
Здається, не були мої ніколи...
Розкотистими хвилями ріки
Побігли в далечінь за видноколо.

Надпливає хвилями мінливе світло.

Яке тут світло, наче водоспад
Купає нас веселковим промінням?
І світ увесь уже чарівний сад...
То ява, чи якесь мольфарське вміння?
Погляньте: у повітрі йде юнак.
Таємним сяйвом грають темні очі...
Від нього розлягається луна
І до розваги кличе всіх охочих.

БАЛЕРИНА: То наш маг-чародій,
Він – мастак від уяви:
Всі стають молоді
В його творчій забаві.
Ти відчуєш сама
Його дійства потугу.
Не цурайся оман,
Що дарують відпругу.

- КЛЬОВН: Дівчино мила,
Кинь свої звички,
Щоб не гнітили
Стіп черевички.
З нами побудеш,
Диво побачиш,
Давні розбудиш
Мрії юначі.
- ЧАРІВНИК: Я знаю твої таємничі бажання,
Я – датель найкращих утіх і забав,
Я здійсняю всі чудеса без вагання:
Дарую воронам оперення пав,
А павам – солодкі пісні солов'я.
Повір мені, дівчино, будеш щаслива,
Бо майстер від долі твоєї – лиш я.
Все інше майне, мов комета майлива.
- ДІВЧИНА: Мені годився б хоч малий спочинок.
Бо стежка ця прядеться без кінця,
Я прямо йду на обрій без упину,
І йду немов по плетиву вінця.
Яке ти диво хочеш об'явити
Прочанці, що спочине на межі?
Чаклунство завжди щось несамовите,
Та й ворожіння всі мені чужі.
Бо нерозглядні чарувань мережі,
І на чужому полі снів і мрій
Свій власний терем і могутні вежі
Будує часто вмільий чародій.
- ЧАРОДІЙ: Я дам тобі казку, чи яву, як хочеш,
Заплати від тебе не візьму. Прийми
Як дар. Нерозумні вагання дівочі,
Не кожного дня обдаровані ми.

Полинеш в урочу країну далеку,
Мов вічнозелений, завітчаний сад,
Пізнаєш, де осінню линуть лелеки
Й купає п'янкий орхідей аромат.

Там житимеш наче розкішна княгиня,
В палаті з проміння і павиних пер;
Забудеш усе, що засмучує нині,
Жалі та страждання, що ниють тепер.

КЛЬОВН: То – незвичайне
Місце блаженне!
Линьмо негайно
В царство зелене!

БАЛЕРИНА: Не губімо хвилини,
Бо розтануть, мов лід!
Заміняймо полин
На шампанське й на мед!

ДІВЧИНА: Коли б мене покинуло це горе,
Я, певно, забажала б царства мрій:
Пірнала б радо в білочубе море,
Куди на крилах ніс би вітровій.
В палаті танцювала б до світанку,
І смакувала б золоте вино...
Однак, не манить затишна альтанка,
Ні менует, ні будь-який танок,
Коли моя країна, мов служниця
Серед усіх увінчаних кругом,
І я несучу краплини до криниці,
Що аж по днище висохла цілком.

КЛЬОВН: Ласка – не образ,
Що на покутті,
В'ється, мов кобра,
Посестра ртуті.

Як не впіймаєш –
Щастя безмежне
Тільки замає
Й привидом щезне.

ДІВЧИНА: Хай щезне привид! Ця краса омани
Не дасть життя пожовклому листку,
Бо тільки вічне гоїть наші рани
І через кладку нас веде хистку.

Прощайте, друзі! Вдячна за гостину.
Завдання кличе. В благородний час
Якоїсь принагідної години
Я радісно повернуся до вас.

II. БАЗАР

ДІВЧИНА: Я бачу, що попала на базар,
Які тут галас-метушня сьогодні!
Усякий вихваляє свій товар,
Пригадує мені, що я голодна.

Купила б хліба житнього, вишень,
Але останніх, певно, вже не буде...
Щоб до лавок дістатися лишень,
Бо різного народу повно всюди.

ПРОДАВЕЦЬ (*у чорних окулярах*):
Приступайте, добрі люди!
Тут товар для всіх хороший,
Без догани, без огуди –
Все купується без грошей.

Тут – доми і камениці,
У садах – розкішні вілли,
Для бочок вина – пивниці,
Гаражі й автомобілі.

ХЛОПЕЦЬ: На базарі – щедроти дарма?
Це дивниця якась небувала.
Тут ховається хитрий обман.
Щоб принадити мишу до сала,

(до ПРОДАВЦЯ):

Ви готові тут цілий базар
Ущасливити гойно без тями,
Наче щедрий і батьківський цар,
А царі не були нам батьками.

Отже, прямо признайтесь, яке
Оте «зайве», що треба віддати
За щедроти й за серце м'яке,
Що грошима не хоче заплати.

ПРОДАВЕЦЬ (*мнеться*):

Це – така собі дрібниця:
Чесність у місцевій раді,
Стародавня небилиця,
Забобони то злораді.

Краще з ними розпрощатись,
Бо тяжать на існуванні,
І свободу відчувати,
Мов по купелі у ванні.

Є ще й те нахабне око,
Що всі сотики рахує,
Стежить вас за кожним кроком,
За «простибіг» не дарує,

Ну, й пропаде вся скарбниця.
Всі проекти, всі трактати...
Сядь і плач, бо доведеться
На прожиток працювати.

(*починає хлипати*)

ХЛОПЕЦЬ: Ти, нещасна тварино, тобі
Недосяжне сумління людини,
Недоступні верхи голубі
І душевні клейноди незримі.

ПРОДАВЕЦЬ (*люто*):

Як не хочеш купувати,
Забирайся звідсіля!
Маю покупців достатньо,
Звісне тут моє ім'я!

ХЛОПЕЦЬ і ДІВЧИНА відходять.

ДІВЧИНА: Як добре на плаю життя зустріти
Якогось однодумця-побратима!
Ще не зів'яли від безводдя квіти,
І є ще рідні душі між чужими!

ХЛОПЕЦЬ: І я радий знайомству. Спочиньмо
Під каштаном у тіні. Будь-як
Пригощу я тебе. Хай починаю
Нам послужить домашній житняк.

Сідають під дерево і полуднують. Надходить кульгавий КУПЕЦЬ.

КУПЕЦЬ: Що в вас на продаж? Я радо купую
Гарну новизну, знавець не на жарт,
Адже заплата, яку пропоную,
Має наравду найвищий штандарт.
То можуть бути різні майстерства,
Влади, фінансів, війни чи забав.
Всякі посольства, чи міністерства,
Все, чим пишається наша доба.

ХЛОПЕЦЬ: За посаду такого ґатунку
Треба б дати блаженство небес;
То, хіба, із мольфарського трунку
Хтось дешево продав би себе.

ДІВЧИНА: Далекі нам марні престиж і слава,
Якщо не доказ праведних заслуг,
Все інше – тільки засідка лукава,
Щоб до чортячих запрягти услуг.

КУПЕЦЬ (до ДІВЧИНИ):
Добре подумай, бо час – не новеля:
Скоро по літу надходить зима.
Ти могла б бути артистка, моделья,
Все, що від серця бажаєш сама.

Ти могла б бути коханка, царівна,
Мати найбільший у краю престиж.
Подруга жодна була б тобі рівня,
Заздрощі скрізь розсівала б без меж.

ДІВЧИНА: Я заздрощів не марю розсівати,
А тільки побратимство і любов;
Для мене зайві шати і палати,
Бо маю Богородиці покров.

Мені достатні праця й хліб щоденний,
Я не бажаю розкошів-утіх;
Кохання, правда, дар неоціненний,
Але з долонь Господніх, не твоїх!

КУПЕЦЬ зникає, являється МІНЯЙЛО.

МІНЯЙЛО: Він – набрати хотів. Тут таких без числа й без рахунку,
Бережіться шахрайства від нехристів тих на торзі!
Я обмінююсь радо самим пустоцвіттям на ринку;
Терези на виду і товар весь по рівній вазі.

Ось здалася б мені на базар невеличка торбина,
Як оця конопляна, стара, що у вас на плечі;
Я віддав би за неї шовкову, квітисту хустину,
Або срібний перстеник, що сяє таємно вночі.

ДІВЧИНА: Не можу замінити я торбини,
Бо в ній доробок мій, майно життя;
Призначена вона якійсь дитині,
Яка шукає стежки навмання.

А, може, прийдуть також інші діти
Крізь вихор, блискавиці й чорторій...
О, тут не скарб царів, не самоцвіти:
Це лиш зерно на засів весняний.

МІНЯЙЛО: Я зерна тобі дам, скільки можеш нести із собою,
Лиш торбина твоя так припала мені до душі!
Усі покупці радо обмінюють речі зі мною,
В мене щедра долоня, й фіглі-миглі для мене чужі.

ХЛОПЕЦЬ: Зрозумійте її, бо не все
У житті нам годиться міняти:
Є добро незаступне, святе,
Що повище заміни й заплати.
Як вам треба торбини, однак,
То візьміть мою власну в заміну
За перстеник, заручення знак,
Побратимства сердечну данину.

Обмінюються.

МІНЯЙЛО (до себе):
Ще існує душа в молодечих тілах! То не правда,
Що вона лиш мара, як говорить облесний купець.
Від сьогодні не буду слугою чортячого права,
Хай самі собі стануть міняйлами, пек їм і грець!

Відходить.

ДІВЧИНА: Який він дивовижний чоловік!
Здається, непогана він особа.
Невже він був міняйлом весь свій вік?
Бо подобає більш на хлібороба.

ХЛОПЕЦЬ: Цей перстеник він дав у заміну
За торбину від мене. Візьми,
Хай нагадає зустріч промінну
В передодні безбарвнім зими.

ДІВЧИНА: Хай талісманом буде цей перстеник,
Хай проведе щасливо до мети!
Я вдячна за братерство небуденне
У колі многолюддя самоти.

Розходяться в протилежні боки.

ІІІ. КАРНАВАЛ

- ДІВЧИНА: Тут, недалеко, певно, перевал,
А сонце вже ось-ось на небосхилі.
Усюди розгорівся карнавал.
Усіх полоняють чародійні хвилі.
Я зморена мандрівкою. На верх
Провадить ця стежина кучерява.
Злиняло моє платтячко нове,
І черевики від ходи діряві.
На перевалі – терем. Там сидить
Король і всі його вельможі.
Такі наперфумовані ряди
Приймають тільки прибраних та гожих.
Не легко буде підійти до них
З проханням на цю скромну передачу;
Я знаю вираз масок кам'яних,
І знаю ту закостенілу вдачу.
- КВІТКА: Я – квітка-лелітка
З королею мачка.
Ти, певно, – сирітка,
А, може, жебрачка.
Ці лахи лиш нині
Годяться вдягати.
Залишиш у скрині
Для другого свята.
- ДІВЧИНА: Колись я також квіткою цвіла,
Повір мені, а то було недавно;
Королю посріблила далина
Ще за весни, ще в молодому травні...

Ці лахи – не костюм на карнавал,
Це – подорожна вся моя одежа
На спеку, на морози і на шквал.
До жебраків, одначе, не належу.

ЦВІРКУН: Цвіркун я молодий
У полі, чи в сараю.
Як прийдуть холоди
На скрипочці заграю.

Проворний я козак
Не без ума й без дії,
Дивлюсь, немов вітряк.
Чи добрий вітер віє.

Хто руку помастить
У полі, чи в сараю,
Для того в кожну мить
На скрипочці заграю.

ДІВЧИНА: Якщо ти, хлопче, в одязі оцім
Так гордо виступаєш музикантом,
То добре зваж, щоб не здавався всім
Хапливим на бакшиш офіціантом.

Вино слід відрізняти від води,
Мистецтво і корисність – різні речі.
Якщо ти – музикант і молодий,
То бережися слабостей старечих.

ЦВІРКУН: Цю раду я беру
Спокійно до уваги,
Бо ціниться наш друг
За щирі зауваги.

СМЕРТЬ: Все живе, що цвіте,
Я косою потну.
З черепів мій тотем,
То ж готуйте труну!

Не розчулять пісні,
Не потішить танок:
Всі дерева рясні
Потолочить мій крок.

Над царями я – цар,
Над панами я – пан,
Я – музика-косар,
А земля – мій тимпан!

ДІВЧИНА: О ні! Ти не пануєш тут над нами!
Існує владар вищий, далєбі.
І не кидай усіх живих до ями:
Ми піддані йому, а не тобі!

СМЕРТЬ: Сповісти нам ім'я
Найміцніше з усіх!
Більш важний аніж я
Може бути лиш гріх.

ДІВЧИНА: Ні, ти повинна б знати це давно,
Що ми під інший подались покров.
Нас не лякає смерти знамено.
Найвищий владар світу це – любов!

СМЕРТЬ: Як міцніший ніж смерть
Той святий маєстат.
Признаюся тепер:
Моя власть – суєта.

КВІТКА (дає ДІВЧИНІ велику квітисту хустку):

Придасться в дорозі
Хустина сьогодні.
Чи в жар, чи в морози,
Хай стане в пригоді.

ЦВІРКУН: Ти зморена. Ходім,
Спочинь у нас удома,
То щирий, простий дім,
Підкріпишся з утоми.

Матуся пригостить
Чим хата в нас багата;
За скромність нам прости:
Житло в нас – не палата.

ДІВЧИНА: Ти бачиш, Смерте? Смертна твоя сила,
По кожній перемозі знов і знов,
Коли ковтне суперника могила,
Безсмертною залишиться любов!

ЗАПОВІДАЧ: Юрбо, розступися мерщій!
Надходить могутній король,
Чесноти вершок, благодій,
Найвищої цноти ядро!

ДІВЧИНА: Наспіла несподівана нагода
Просити ласки в того короля,
Бо зараз тільки доброї погоди
І засіву вичікує рілля.

(до ЗАПОВІДАЧА):

У мене є одне прохання нині
До їх величності, добродія всім нам:
Дозволь сказати слово при стежині,
Без церемоній, звичних королям.

ЗАПОВІДАЧ: Так близько не підходь!
Жебрацці не вільно прохати.
Сюди не підходить ніхто,
Лиш вибрані гості з палати.

ДІВЧИНА: То значить, королівська доброта
Не огортає всіх, тільки вельмож...
Що для народу пільга тут – мета,
Скидається на пропаганду й лож.

КОРОЛЬ (*надходить з великим почтом*):
Що тут за галас? Що тут за гамір?
Рух? Революція? Знову Майдан?

Треба розвідати гамору намір
І забезпечити запас кайдан!

Ми – братолюбів, ми – демократи,
Повна комора – наш ідеал.
А інодумців треба карати,
Бо переходять наш перевал.

ЗАПОВІДАЧ: Та дівчина каже: собі
Вельможі беруть нашу пайку!
Таким брехунам далєбі
Належитьсє добра нагайка.

ДІВЧИНА: Не ті слова я мовила... Прийшла
Я дозволу від короля прохати,
Щоб лиш доробок всенького життя
Своїй країні страдній передати.

КОРОЛЬ (*зацікавлений*):
Що то: доляри, чи самоцвіти?
Радо приймаємо щєдрі дари.
Треба ж жертовність чиюсь розуміти,
Не погордити зором згори,

Простягає руку.

ДІВЧИНА: В моїй старій торбині – лиш зернини,
Бо засіву очікує земля.
За перевалом мати, чи дитина
Охоче приймуть дар від короля,

Простягає торбину, але КОРОЛЬ відтягає руку.

КОРОЛЬ: Хочеш зернини нам дарувати?!
Дари жебрачі собі ховай,
І забирайсє з чужої хати:
Без твого зерна в нас урожай!

Виганє ДІВЧИНУ.

IV. ПОКРОВА

Поле. У глибі – капличка з іконою Покрови.

ДІВЧИНА: Я йду та йду – дорога без кінця.
Але найгірше, що вона без ціли.
Яка несамовита казка ця
Про всі марні труди, що наболіли.
Невже комусь не вільно крізь життя
По цій землі ходити безкорисно,
І всі старання й щедрі почуття
Розкотяться розірваним намистом?
Хто має право на потугу зла,
Щоб образати щедрости долоні?
Мені дістався сироти талант,
Якій осіннє сонце вже холоне...

РІЧКА: Я вода, я вода,
Синій сон забуття,
Заколишу до дна...
Ти покинеш ім'я,
Ти забудеш пісні,
Хто твій брат, хто сім'я...
Будуть хвилі ясні,
Буде мряка-імла,
Буде спокій у сні...
Я вода, я вода...

ДІВЧИНА: Спочити б тут у пригорщах ріки,
Покинути дороги вузлуваті,
Забути всі колючі будяки
І потонути в тихому блаваті...

Але... моє зерно, малий доробок,
Однак він не сновиддя, не мара...
Чи має гнити в водяному гробі
Призначене для рідного добра?

ВАТРА: Я вогонь, я вогонь –
Не волай каяття;
Й без бажання твого
Розпадеться життя.

Все земне – тільки тлін,
Нема вічних колон,
На пустинному тлі –
Тільки вічний вогонь.

ДІВЧИНА: Чи кинути до ватри, без вагань
Цю конопляну, латану торбину,
Призначену на пілігримську дань?
У мене тільки сумнів без упину...

ВІТЕР: Я бурвій, я бурвій.
Піднесу я тебе
Над верхи грозові
Аж до брами небес.

Відчиню тобі рай,
Де скарбниця віків;
Тільки мову віддай,
Рідне слово батьків.

ДІВЧИНА: Не домагайся! Божий це закон,
Це нашої дідизни знамено,
Дарунок з материнським молоком
І для душі – освячене вино.

Ідіть від мене, привиди чужі,
І станьте знову приязні, погожі.
Творцю своєму радісно служіть,
Не вводьте в блуд мандрівника в дорозі!

ПРИВИДИ зникають. Надходить БАБУСЯ.

БАБУСЯ: Ти, дівчино, чужинка?
 З далеких ти сторін?
 Стара твоя торбинка,
 І капчики старі...

 І, певно, ти голодна...
 Візьми, тут хліб і сир,
 Бо я сама не годна
 Здолати весь цей пир.

ДІВЧИНА (до себе):

 Чи в янголів буває теж журба:
 Пооране обличчя й сиві скроні?
 Похилий стан, немов стара верба,
 І злиднями спрацьовані долоні...

 Я дякую, бабусю, за обід, –
 Його дарують благородні руки,
 Хоч знаю, що відмовили собі
 І щедрости дали мені науку.

БАБУСЯ: Чого мені ще треба?
 Вимоги тут малі:
 Пішли сини до неба,
 Я жду ще на землі.

 Єдина ця каплиця –
 Потіха в кожну мить:
 Пречиста яснолиця
 Над вівтарем стоїть.

 Той вівтар прибираю,
 Чи вітер, дощ, чи сніг,
 І сльози обтирає
 Матуся нас усіх.

ХЛОПЕЦЬ (із клунком на подорожньому кийку через плече):

Я прийшов як паломник у пору,
Бо не тратив надії й на мить
Ще ту дівчину стріти з базару,
Що зорею в душі миготить.

ДІВЧИНА (радісно):

Говорять, що то зорі вирішають!
Перстеник твій привів мене сюди.
Тепер я не самотна в цьому краю:
Є в мене друг для дальшої ходи.

БАБУСЯ:

Не зоряна то дія!
В каплиці тут свята
Заступниця Марія,
Вся ласка й доброта.

Це лиш її заслуга,
Що зустрічаєш знов
У цьому місці друга,
І вірність, і любов.

ДІТИ (несуть вінок із колосків до каплиці):

Прийми, Маріє,
Небесна Мати,
Зерно, що зріє,
Щоб хлібом стати.

Прийми в долоні
Осінню шату,
У земнім лоні
Її початок.

Щоб аж по небо
Росла габою,
Посій у скиби
З руки святої.

ДІТИ кладуть вінок перед іконою.

ДІВЧИНА: Сьогодні дома – величавий празник
Покрови Богородиці. Для нас
То материнське таїнство образне,
Опіка й заступництво в кожен час.

Під той покров приношу також нині
Те, що зуміла заробити я:
У цій старій, полатаній торбині
Марний доробок цілого життя.

Кладе торбину на віттар перед ікону.

БАБУСЯ: Погляньте! Віттар сяє!
Увесь бджолиний рій
З торбини вилітає
Мов злотний вітровій!

Коштовний знявся килим,
І небо – повне бджіл.
Летять до небосхилу,
До земної межі!

ХЛОПЕЦЬ (*дивиться на небо*):

Полетіли поверх перевалу,
Розкропились дощем на поля.
Забує колосся помалу,
І відродиться рідна земля!

ДІВЧИНА: Ні, не марні були мої старання,
Круті дороги, броди та горби,
Безсонні ночі, сумніви, вагання,
Безкрайні дні чекання та журби.

Хвала Покрові Діви Пресвятої,
Що на майбутній засів прийняла
Зерно землі з долонь її ізгоя.
Найвища їй подяка і хвала!

ЗМІСТ

Казка про вершника	3
Скарб царя Гороха	15
Зимове дійство	27
Весняне дійство	63
Літнє дійство	99
Осіньне дійство	127